

4. Nyelvhasználat és a nyelvhasználó/nyelvtanuló

Az első három bevezető fejezetet követően a 4. és 5. fejezet részletesen ismerteti a nyelvhasználat és a nyelvhasználó leírásához alkalmazott kategóriákat. A választott cselekvés-központú megközelítésnek megfelelően feltételezzük, hogy a nyelvtanuló egyben nyelvhasználóvá is válik, tehát ugyanazok a kategóriák alkalmazhatók mindkét esetben. Ki kell azonban emelnünk egy fontos körülményt. Egy második vagy idegen nyelv és kultúra tanulója nem fogja elveszíteni az anyanyelvi és az ahhoz kapcsolódó kultúrában való jártasságát. Sőt az új ismeretek sem fognak teljesen elkülönülni a régiéktől. A tanuló nem egyszerűen két különböző, egymástól elszigetelt cselekvési és kommunikációs formát sajátít el. A nyelvtanuló **többsz nyelvű és interkulturális** lesz. Minden nyelvnek a nyelvi és kulturális kompetenciáját módosítja a többi ismerete, és hozzájárul az interkulturális tudatossághoz, készségekhez és jártasságokhoz. Ezek hozzájárulnak az egyén gazdagabb, összetettebb személyiséggé válásához, és növelik további idegennyelvtanulási képességét, valamint nyitottabbá teszik egy más kultúra új élményeinek befogadására. Tolmácsolás és fordítás révén a tanulók közvetíteni tudnak két adott nyelv beszélői között, akik nem tudnak egymással közvetlenül kommunikálni. Természetesen helyet kaptak itt ezek a tevékenységek (4.4.4.) és kompetenciák (5.1.1.3., 5.1.2.2. és 5.1.4.) is, melyek megkülönböztetik a nyelvtanulót az egynyelvű anyanyelvű beszélőtől.

Kérdések. Az olvasó látni fogja, hogy innentől minden rész egy bekeretezett kérdéssorral zárul, amely megkéri a Referenciakeret felhasználóját, hogy mérlegelje, és ahol lehetséges fogalmazza meg a feltett kérdés(ek)re adott válaszát. A „szükséges/biztosított/megkövetelt” fogalmazásbeli variációk a tanulásra, tanításra vagy az értékelésre vonatkoznak. A bekeretezett kérdéssort inkább gondolatébresztőnek semmint felszólításnak szántuk, ezáltal is hangsúlyozva a Referenciakeret nem kötelező jellegét. Ha a felhasználó számára egy egész terület nem fontos, nem szükséges a terület minden részét alaposan áttanulmányoznia. A legtöbb esetben azonban úgy gondoljuk, hogy a Referenciakeret használója elgondolkozik minden bekeretezett kérdéssoron, majd valamilyen döntést hoz. Amennyiben a meghozott döntés jelentőséggel bír, az a konkrét célnak megfelelően megfogalmazható a megadott kategóriák és példák segítségével, és - ha szükséges - kiegészíthető.

A nyelvhasználat és a nyelvhasználó 4. fejezetben ismertetett elemzése alapvető fontosságú a Referenciakeret használatában, hiszen megadja azok-

nak a paramétereknek és kategóriáknak a rendszerét, amelyek a nyelvtanulás, nyelvtanítás és értékelés folyamatának összes résztvevője számára lehetővé teszik, hogy mérlegeljék, és ahol lehetséges, konkrétan, valamint a megkívánt részletességgel megfogalmazzák, hogy a tanulóknak, akikért felelősséggel tartoznak, mit kell tudniuk egy adott nyelven végrehajtani, és mit kell tudniuk ezeknek a tevékenységeknek az elvégzéséhez. Célja, hogy átfogó legyen, de természetesen nem kimerítő részletességű. A kurzustervezőknek, tankönyvíróknak, tanároknak és vizsgáztatóknak nagyon részletes, konkrét döntéseket kell majd hozniuk a szövegek tartalmával, a gyakorlatokkal, tevékenységekkel, tesztekkel stb. kapcsolatban. Ezt a feladatot soha nem lehet egy előre megadott kínálatból történő választásra korlátozni. A döntés ezen szintje az érintett szakemberek kezében kell hogy legyen, az ő ítéltéképességükre és kreativitásukra szükség van. Ennek ellenére itt megtalálhatják a nyelvhasználat és a kompetencia összes főbb aspektusának leírását, melyet figyelembe kell venni. A 4. fejezet felépítése ezért a fejezet elején szereplő listához hasonlatos. Javasoljuk, hogy a felhasználók ismerjék meg ezt az átfogó szerkezetet, és ehhez forduljanak, amikor ilyen kérdéseket tesznek fel maguknak:

- Meg tudom-e jósolni azokat a tartományokat, amelyekben a tanulóim működni fognak, és a helyzeteket, amelyekkel meg kell birkóznium? Ha igen, milyen szerepeket kell majd játszaniuk?
- Milyen emberekkel kell foglalkozniuk?
- Milyen intézményi keretek között, milyen személyes és szakmai kapcsolataik lesznek?
- Milyen tárgyakkal kerülnek kapcsolatba?
- Milyen feladatokat kell elvégezniük?
- Milyen témákkal kell foglalkozniuk?
- Beszélniük kell, vagy csak hallott vagy olvasott szövegeket megérteniük?
- Milyen dolgokat fognak hallgatni vagy olvasni?
- Milyen körülmények között kell tevékenykedniük?
- Milyen világról szóló ismeretekre vagy más kultúrára vonatkozó ismeretre lesz szükségük?
- Milyen készségekre lesz szükségük? Hogyan tudják kifejezni magukat anélkül, hogy félreértsék őket?
- Ezek közül melyekért tudok felelősséget vállalni?
- Ha nem tudom megjósolni, hogy a tanulóknak milyen helyzetekben kell használniuk a nyelvet, hogyan tudom őket a lehető legjobban felkészíteni a kommunikációra, anélkül hogy olyan helyzetekre készíteném fel őket túl alaposan, amelyek esetleg sohasem következnek be?
- Mit adhatok nekik, ami tartós értéket képvisel, bármilyen eltérő módon is alakuljon későbbi munkájuk?

Nyelvhasználat és a nyelvhasználó/nyelvtanuló

- A nyelvtanulás hogyan járulhat hozzá személyes és kulturális fejlődésükhöz egy pluralista demokratikus társadalom felelősségteljes állampolgáraiként?

Természetesen a Referenciakeret nem adhat választ ezekre a kérdésekre. Valójában pontosan azért szükséges a program differenciálása, mert a válaszok teljesen a tanulási/tanítási helyzet részletes elemzésétől függenek, és mindenekfelett a tanulók és az egyéb érintett felek szükségleteitől, motivációjától, tulajdonságaitól és képességeitől. A következő fejezeteknek az a feladatuk, hogy olyan módon ismertessék a témát, amely lehetővé teszi, hogy a kérdéseket következetesen és racionálisan lehessen átgondolni, és - ha szükséges - megvitatni, továbbá hogy a döntéseket világosan és tényszerűen lehessen tudatni minden érdekelt személlyel.

Ahol lehetséges volt - a további tájékozódáshoz - minden fejezet végén megadtunk fontos kérdésekre vonatkozó referenciát a *Bibliográfiában*.

4.1. A nyelvhasználat kontextusa

Régóta elfogadott tény, hogy a nyelvet nagyon sokféleképpen használjuk, attól függően, hogy egy adott helyzetben milyen elvárásoknak kell megfelelni. Ebből a szempontból a nyelv nem olyan semleges eszköz, mint például a matematika. A kommunikáció iránti szükséglet és vágy egy meghatározott helyzetből fakad, és a kommunikáció formája, illetve tartalma egyaránt az adott helyzetre való reagálásnak felel meg. A 4. fejezet első része ezért a kontextus különböző aspektusaival foglalkozik.

4.1.1 Tartományok

A nyelvhasználat minden megnyilvánulása a társadalmi élet valamely tartományába (tevékenységi körök vagy érdeklődési területek) ágyazódik. Azoknak a tartományoknak a meghatározása, amelyekkel kapcsolatos tevékenységekre a tanulókat felkészítik, messzemenő következményekkel jár a situációk, célok, feladatok, témák, tanítási szövegek, tesztanyagok és tevékenységek kiválasztását illetően. A felhasználóknak figyelmet kell szentelniük a jövőbeni célok és a jelenleg fontos tartományok egymáshoz kapcsolódásából következő motivációs hatásoknak. Például a gyerekeket jobban lehet motiválni, ha jelenlegi érdeklődési körükre összpontosítunk, azonban később úgy érezhetik, hogy nem elég felkészültek a felnőtt környezetben való kommunikációra. A felnőttoktatás területén érdekellentétek támadhatnak a munkáltatók - akik esetleg a tanfolyamot fizetik, és a szakmai tartomány nyelvére szeretnének kitérni - és a tanulók között, akik esetleg jobban érdeklődnek a személyes kapcsolatok tartományának fejlesztése iránt.

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

A lehetséges tartományok száma meghatározhatatlan, hiszen bármely definiálható tevékenységi kör vagy érdeklődési terület jelenthet az adott nyelvhasználó vagy oktatási forma számára fontos területet. A nyelvtanulás és nyelvtanítás általános céljaihoz legalább a következő tartományok megkülönböztetése hasznos:

- **a személyes tartomány**, amelyben az adott személy magánemberként él. Ez a tartomány az otthoni életre összpontosít: a családra és barátokra, valamint az egyéni szokásokra, mint például az olvasás, naplózás, érdeklődési kör vagy hobbi stb.;
- **a közéleti tartomány**, amelyben az adott személy a közélet vagy valamely szervezet tagjaként tevékenykedik, és különböző célok elérése érdekében különféle ügyeket intéz;
- **a szakmai tartomány**, amelyben az adott személy munkájával/hivatásával foglalkozik;
- **az oktatási tartomány**, amelyben az adott személy szervezett oktatásban vesz részt, elsősorban (de nem szükségképpen) oktatási intézményben.

58

Ki kell azonban emelni, hogy sok helyzetben egyszerre több tartomány is jelen lehet. Egy tanár esetében a foglalkozási és oktatási tartomány nagyrészt összefonódik. A közéleti tartomány, a társadalmi és adminisztratív interakciók és ügyletek terén és a médiával fenntartott kapcsolatán keresztül más tartományok felé közeledik. Mind az oktatási, mind a szakmai tartományban sok interakció és nyelvi tevékenység egy csoport mindennapi társadalmi funkciói közé tartozik, és nem a foglalkozási vagy tanulási feladatokat tükrözi. Hasonlóképpen a személyes tartományt semmiképpen sem szabad különálló szférának tekinteni (gondoljunk csak a média magán- és családi életbe való behatolására, a „magán” - postaládákba bedobott különböző „közéleti” anyagokra, a hirdetésekre, a mindennapi életben használt termékek csomagolásán feltüntetett közérdekű információra stb.).

Másrészt a magánélet egyénivé és személyessé teszi a más tartományok területén végzett tevékenységeket. Az egyén individuumként viselkedhet anélkül, hogy megszűnne társadalmi szereplő lenni: egy műszaki beszámoló, kiselőadás vagy vásárlás szerencsére lehetővé teszi az egyén számára személyiségének kifejezését a szakmai, oktatási vagy közéleti tartományban is, amelynek részeként a nyelvi tevékenység az adott helyen és időben létrejön.

A Referenciakeret használói gondolkozzanak el, és ahol lehet, fogalmazzák meg, hogy

- *melyik tartományokban lesz szükséges/biztosított/megkövetelt a tanuló cselekvése.*

4.1.2. Helyzetek

A helyzetek külső jellemzőit minden tartományban következőképpen írhatjuk le:

- a *helyszín és idő*, ahol és amikor előfordulnak;
- *intézmények és szervezetek*, amelyek rendszere és eljárásai az általában előforduló események nagy részét szabályozzák;
- a részt vevő *személyek*, különös tekintettel a nyelvhasználóval/nyelvtanulóval kapcsolatos társadalmi szerepükre;
- a környezetben előforduló *tárgyak* (élő és élettelen);
- a lezajló *események*;
- az érintett személyek által végrehajtott *műveletek*;
- a szituációban előforduló *szövegek*.

Az 5. táblázat tartományok szerinti csoportosításban példákat ad a fent említett szituációs kategóriákra, amelyek a legtöbb európai országban előfordulnak. A táblázat csupán szemléltető és gondolatébresztő jellegű, és nem törekszik teljességre. Nem tud foglalkozni az olyan interaktív helyzetek dinamikus szempontjaival, amelyekben a résztvevők a helyzet alakulása közben azonosítják annak főbb tulajdonságait és inkább megváltoztatására mintsem leírására törekednek. A kommunikációs tevékenységben résztvevők között fennálló kapcsolatok részletesebb ismertetése a 4.1.4. és a 4.1.5. pont alatt található. A kommunikatív interakció belső struktúráját lásd az 5.2.3.3. pont alatt. A szociokulturális aspektusok az 5.1.1.2., a nyelvhasználói stratégiák a 4.4. pont alatt olvashatók.

A Referenciakeret használói gondolkozzanak el, és ahol lehet, fogalmazzák meg

- a *helyzeteket*, amelyekben a tanuló cselekvése szükséges/biztosított/megkövetelt lesz;
- a *helyszíneket, intézményeket/szervezeteket, személyeket, tárgyakat, eseményeket és tevékenységeket, amelyekkel a tanuló találkozni fog.*

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

5. Táblázat: A nyelvhasználat külső kontextusa: leíró kategóriák

Tatomány	Helyszínek	Intézmények	Személyek
Személyes	Otthon: ház, szobák, kert <ul style="list-style-type: none"> • saját • a családé • barátoké • idegeneké Saját szoba szállóban vagy szállodában Vidék, tengerpart.	A család Társasági kapcsolatrendszer	(Nagy)szülők, utódok, testvérek, nagynénik, nagybácsik, unokatestvérek, házasság útján szerzett rokonok, házastársak bizalmasok, barátok, ismerősök
Közéleti	Nyilvános helyek: utca, tér, park stb. Tömegközlekedés Bolt, szupermarket, piac Kórház, rendelő, klinika Stadion, sportpálya, sportcsarnok Színház, mozi, szórakozás Étterem, söröző, szálloda Templom	Hatóságok Politikai testületek Joggyakorlat Közegészségügy Szolgáltató klubok Társaságok, egyesületek Politikai pártok Felekezetek	Közéleti személyiségek, közalkalmazottak, Bolti személyzet Rendőrök, katonák, biztonsági őrök Sofőrök, kalauzok, utasok Játékosok, szurkolók, nézők Színészek, nézőközönség Pincérek, pultosok Portások Papok, gyülekezet
Szakmai	Iroda Gyár Műhely Kikötő, vasút Gazdaság Repülőtér Áruház, üzlet stb. Szolgáltatók Szálloda Közhivatalok	Cégek Multinacionális társaságok Állami vállalatok Szakszervezetek	Munkáltatók/munkavállalók Vezetők Kollégák Beosztottak Munkatársak Ügyfelek Vásárlók Portások, titkárnők Takarítók
Oktatási	Iskola: aula, tanterem, játszótér sportpálya, folyosó Főiskola, egyetem: Előadóterem Szemináriumi tanterem Diákegyesület Kollégium Laboratórium Menza	Iskola Főiskola Egyetem Tudományos társaságok Szakmai szervezetek Felnőttoktatási szervezetek	Tanárok Tanári kar Gondnok Kisegítő személyzet Szülők Osztálytársak Professzorok, előadók Diáktársak Könyvtárosok és laboratóriumi személyzet Menza személyzete, takarítók Portások, titkárnők

Nyelvhasználat és a nyelvhasználó/nyelvtanuló

Tárgyak	Események	Műveletek	Szövegek
Berendezés és bútorok Ruházat Háztartási gépek Játékok, szerszámok, tisztálkodási eszközök Műtárgyak, könyvek, kisállatok, vadállatok és háziállatok, fák, növények, pázsit, tavak Háztartási cikkek, kézitáskák, Szabadidős és sporteszközök	Családi események Találkozások Véletlenek, balesetek, Természeti jelenségek Partik, látogatások Séta, biciklizés, autózás Nyaralás, kirándulás Sportesemények	Mindennapi tevékenységek pl.: öltözködés, vetkőzés, főzés, étkezés, mosás, barkácsolás, kertészkedés olvasás, rádiózás, tv-nézés, szórakozás Hobbik, labdajátékok, sport	Teletext garancialevelek Receptek Használati utasítások Regények, magazinok, újságok reklámanyagok prospektusok magánlevelek rádióban közvetített és felvett szóbeli anyagok
Pénz, pénztárca, irattárca Nyomtatványok Árucikkek Fegyverek Hátizsák Bőrönd, utazótáska labda Programfüzetek Ételek, italok, falatkák útlevél, igazolványok	Véletlenek Balesetek, betegségek Gyűlések Peres eljárások, bíróági tárgyalások Bírságolás, letartóztatás, Jótékonyági rendezvények Mérkőzések, versenyek Előadások Esküvő, temetés	Szolgáltatások vásárlása és megszerzése Orvosi szolgáltatások igénybevétele Utazás közúton/vonaton hajóval/repülővel nyilvános szabadidős tevékenységek és szórakozási lehetőségek vallási szertartások	Közérdekű hirdetmények és közlemények Címkek és csomagolás Szórolapok, falfirkák Jegyek, menetrendek, plakátok, szabályzatok programfüzetek Szerződések Étlapok Vallási szövegek Zsoltárok, himnuszok
Irodagépek Ipari gépek Ipari és kézműves eszközök	Értekezletek Álláskeresés Fogadások Konferenciák Szakmai vásárok Konzultációk Szezonvégi kiárulás Munkahelyi balesetek Munkahelyi viták	Üzletvezetés Ipari gazdálkodás Termelési műveletek Irodai ügyintézés Fuvarozás Eladási műveletek Eladás, marketing Számítógép-használat Karbantartás	Üzleti levél Beszámoló, feljegyzés Biztonsági szabályok Használati utasítások Szabályzatok Hirdetési anyagok Feliratozás és csomagolás Munkaköri leírás Plakátok, kiírások Névjegyek stb.
Íróeszközök Iskolai egyenruha Sportfelszerelés és - ruházat Étel Audiovizuális eszközök Tábla és kréta Számítógép Aktatáska és iskolatáska	Tanévkezdés, -zárás Látogatások és csereprogramok Nyílt napok, fogadóórák és szülői értekezletek Sportnapok, mérkőzések Fegyelmezési problémák	Iskolai gyűlés Tanórák Játék Szünet Klubok és szakkörök Előadások, esszéírás Laboratóriumi munka Könyvtarazás Szemináriumok és konzultációk Házi feladat Viták és megbeszélések	Autentikus szövegek (lásd fent) Tankönyvek, szöveggyűjtemények Referenciakönyvek Táblára írt szöveg Írásvetítőn látható szöveg Számítógép képernyőjén látható szöveg Videoszöveg Gyakorló anyagok Folyóiratcikkek Tartalmi kivonatok Szótárak

4.1.3. Feltételek és korlátozások

A kommunikáció külső tényezői különböző módokon korlátozzák a nyelvhasználót/nyelvtanulót és beszédpartnereit, pl.:

- fizikai feltételek
 - a) beszédben:
 - a kiejtés érthetősége
 - környezeti zaj (vonat, repülőgép, „statikus” zajok stb.)
 - beszűrődés (zsúfolt utca, piac, söröző, diszko stb.)
 - torzulások (rossz telefonvonal vagy rádióvétel, kihangosítás)
 - időjárási viszonyok (szél, nagy hideg stb.)
 - b) írásban
 - rossz minőségű nyomtatás
 - nehezen olvasható kézírás
 - rossz megvilágítás stb.
- társadalmi feltételek
 - a beszédpartnerek száma és ismeretségi foka
 - a résztvevők egymáshoz viszonyított státusa (erőviszonyok, szolidaritás stb.)
 - közönség vagy hallgatózók jelenléte, illetve távolléte
 - a résztvevők között fennálló társasági kapcsolatok (pl. baráti/elleneséges viszony, együttműködés)
- időbeli korlátozások
 - a beszélőre/hallgatóra (valódi idő) és az íróra/olvasóra (rugalmassabb) vonatkozó különböző időbeli korlátozások
 - felkészülési idő (pl. rögtönzött, begyakorolt, illetve előre elkészített) beszédekre, beszámolókra stb.
 - a beszéd hosszára és az interakcióra igénybe vehető idő korlátozása (pl. szabályok, költség, egy időben zajló események és kötelezettségek stb.).
 - más korlátozások: anyagi; félelmet keltő helyzetek (pl. vizsgák) stb.

Minden beszélőnek, de különösen a nyelvtanulónak az a képessége, hogy nyelvismeretét alkalmazza, nagymértékben függ a kommunikáció fizikai feltételeitől. A beszédfelismerést nagyon megnehezíti a zaj, a beszűrődés és a torzulás, amelyekre példákat hoztunk. Fontos, hogy az egyén képes legyen nehéz körülmények között hatékonyan és megbízhatóan cselekedni, például a pilóták esetében leszállási utasítások fogadásakor nincs megengedett hibaszázalék. Azok számára, akik azt tanulják, hogy idegen nyelven közüggyekkel kapcsolatos bejelentéseket tegyenek, különösen fontos a tiszta, érthető kiejtés, a kulcsszavak megismétlése stb., hogy megértsék őket. A nyelvi laboratóriumokban gyakran használnak másolt kazettákat, amelyeken olyan

Nyelvhasználat és a nyelvhasználó/nyelvtanuló

mértékű a zaj és a torzítás, amelyen a vizuális csatornán elfogadhatatlan lenne, és ez komolyan megnehezíti a nyelvtanulást.

Figyelmet kell szentelni annak, hogy beszédértési vizsgákon minden vizsgázó azonos feltételek mellett vizsgázhasson. Az olvasott szöveg értésére és az írásra hasonló megfontolások vonatkoznak. A tanároknak és a vizsgáztatóknak ismerniük kell a társadalmi feltételek és az időbeli korlátozások hatását a nyelvtanulási folyamatokra és az órai interakcióra, valamint a tanuló nyelvismeretére és egy adott alkalommal nyújtott teljesítményére.

A Referenciakeret használói gondolkozzanak el, és ahol lehet, fogalmazzák meg,

- *hogyan befolyásolják a kommunikáció fizikai feltételei a nyelvtanulótól megkívánt feladatot;*
- *hogyan befolyásolja a beszélgetőpartnerek száma és milyensége a nyelvtanulótól megkívánt feladatot;*
- *milyen időbeli korlátozás mellett kell a nyelvtanulónak cselekednie.*

4.1.4. A nyelvhasználó/nyelvtanuló mentális jellemzői

A külső körülmények az egyéntől függetlenül erősen meghatározottak. Ez az elrendezés nagyon sokrétű. Magában foglalja a világ nagyon árnyalt kifejezését, amely az adott közösség nyelvében erősen tükröződik. Ezt a nyelvet a beszélők fejlődésük, oktatásuk és tapasztalataik során sajátítják el, legalábbis olyan mértékben, amennyire ezt szükségesnek tartják. Az említett külső körülmények azonban túl összetettek ahhoz, hogy bárki teljes összetettségüknek megfelelően tudjon cselekedni, vagy akár csak érzékelní is tudja azokat. Ezért a kommunikatív eseményben való részvétel tényezőjeként különbséget kell tennünk a külső körülmények és a nyelvhasználó/nyelvtanuló mentális jellemzői között.

A külső környezetet a nyelvhasználó megszíri és értelmezi:

- érzékszervei;
- figyelmi mechanizmusai;
- a memóriát, az asszociációkat és konnotációkat befolyásoló hosszú távú tapasztalatai;
- a tárgyak, események gyakorlati osztályozása;
- nyelvi osztályozás

segítségével. Ezek a tényezők befolyásolják azt, ahogyan a nyelvhasználó *megfigyeli* a környezetet. Azt, hogy a megfigyelt környezet mekkora részét

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

képezi a kommunikatív esemény mentális kontextusának, a nyelvhasználóval kapcsolatos következő tényezők határozzák meg:

- *kommunikációs szándék*;
- *gondolatmenet*: a tudatban felmerülő gondolatok menete, ötletek, érzések, értelem, benyomások stb.;
- *elvárások* a korábbi tapasztalatok fényében;
- *reflexió*, tapasztalatokon alapuló gondolkodási folyamatok (pl. dedukció, indukció);
- *szükségletek, indíttatás, motiváció és érdeklődés*, amelyek alapján meghozzuk a döntést a cselekvésre;
- *feltételek és korlátok*, amelyek korlátozzák és befolyásolják választási lehetőségeinket;
- *lelkiállapot* (kimerültség, izgatottság stb.), egészségi állapot és személyes tulajdonságok (lásd 4.7.1.3.).

64

A mentális kontextus tehát nem korlátozódik a közvetlenül megfigyelhető külső környezet információtartalmának redukálására. A gondolatmenetet például erősebben befolyásolhatja a memória, az elraktározott tudás, a képzelőerő és egyéb belső kognitív (és érzelmi) folyamatok. Ebben az esetben a nyelvi termék csupán érintőlegesen kapcsolódik a megfigyelhető külső kontextushoz. Képzeljünk el például egy vizsgázót egy jellegtelen teremben, vagy egy matematikust vagy költőt a dolgozószobájában.

A külső feltételek és korlátozó tényezők leginkább olyan mértékben fontosak, amennyire a nyelvhasználó/nyelvtanuló érzékeli és elfogadja azokat, illetve amennyire igazodik (vagy nem igazodik) hozzájuk. Ez nagyrészt attól függ, hogy általános kompetenciái (lásd 5.1.), mint például korábbi ismeretei, értékei és meggyőződései alapján az egyén hogyan értelmezi a helyzetet.

A Referenciakeret használói gondolkozzanak el, és ahol lehet, fogalmazzák meg, hogy

- *milyen feltételezések léteznek a tanuló azon képességéről, hogy a kommunikáció külső körülményeinek fontos tulajdonságait megfigyelje és meghatározza;*
- *hogyan kapcsolódnak a kommunikatív és tanulási tevékenységek a tanuló indíttatásához, motivációjához és érdeklődéséhez;*
- *mennyire várják el a tanulótól, hogy elgondolkodjon a tapasztalatain;*
- *a tanuló mentális jellemzői milyen módon befolyásolják és korlátozzák a kommunikációt.*

4.1.5. A beszélgetőpartner(ek) mentális jellemzői

Egy kommunikatív esemény során a nyelvhasználó beszélgetőpartnerét is figyelembe kell venni. A kommunikációs szükséglet előfeltétele egy „kommunikációs szakadék” létezése, amely azonban áthidalható, mivel a nyelvhasználó saját mentális kontextusa és beszélgetőpartnere(i) mentális kontextusa között átfedés vagy részleges egyezés van.

Szemtől szembeni kommunikáció esetén a nyelvhasználó és beszédpartnere(i) külső környezete ugyanaz (kivéve természetesen a másik jelenlétét), de a fent említett okokból kifolyólag a kontextusra vonatkozó megfigyelésük és értelmezésük különbözik. Hatékony kommunikáció úgy érhető el, ha egy kommunikatív tevékenység hatására a beszélgetőpartnerek egyre hasonlóbban látják a helyzetet. Egyben ennek elérése gyakran a kommunikáció részleges vagy teljes szerepe is, és így szolgálja a résztvevők érdekeit. Ez jelenthet tényszerű információcserét. Nehezebben áthidalhatók a különbségek az értékek és meggyőződések, az udvariassági szokások, társadalmi elvárások stb. területén, amelyek alapján a felek az interakciót értelmezik, hacsak nem sajátították el a szükséges interkulturális tudatosságot.

Előfordulhat, hogy a beszélgetőpartnert a nyelvhasználótól/nyelvtanulótól nagyon eltérő feltételek és korlátozó tényezők befolyásolják, és ezekre máshogy reagál. Például egy alkalmazott, akinek beszédét kihangosítják, nem feltétlenül van tudatában, hogy milyen minőségű az eredmény. Egy telefonbeszélgetés során lehet, hogy az egyik partner ráér, míg a másikra ügyfél vár stb. Ezek a különbségek nagymértékben befolyásolják, hogy a beszélőre milyen nyomás nehezedik.

A Referenciakeret használói gondolkozzanak el, és ahol lehet, fogalmazzák meg, hogy

- *milyen mértékben kell a tanulónak a beszélgetőpartner mentális jellemzőihez alkalmazkodnia;*
- *hogyan lehet a tanulókat legjobban felkészíteni arra, hogy ehhez megfelelően tudjanak alkalmazkodni.*

4.2. Kommunikációs témák

A különböző tartományokon belül megkülönböztethetünk *témákat*, amelyek a diskurzus, beszélgetés, reflexió vagy fogalmazás tárgyául szolgálnak, és az adott kommunikatív tevékenységek középpontjában állnak. A tematikus kategóriák sokféleképpen osztályozhatók. A „*Threshold Level 1990*”

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

7. fejezetében témák, résztémák és „specifikus fogalmak” szerinti felosztás található:

1. bemutatkozás
2. lakás és otthon, környezet
3. mindennapi élet
4. szabadidő, szórakozás
5. utazás
6. más emberekhez fűződő kapcsolatok
7. egészségi állapot és testápolás
8. oktatás
9. bevásárlás
10. ételek és italok
11. szolgáltatások
12. helyek
13. nyelv
14. időjárás

66

Mindegyik témában létrehoztak alkategóriákat. Például a 4. területen, a „szabadidő és szórakozás” kategóriában, a következő felosztást láthatjuk:

- 4.1. szabadidő
- 4.2. hobbik és érdeklődési körök
- 4.3. rádió és tévé
- 4.4. mozi, színház, koncert stb.
- 4.5. kiállítások és múzeumok stb.
- 4.6. intellektuális és művészeti tevékenységek
- 4.7. sport
- 4.8. sajtó

Minden alkategóriában azonosítottak „specifikus fogalmakat”. Ebből a szempontból az 5. táblázatban bemutatott kategóriák, amelyek tartalmazzák a helyszíneket, intézményeket stb., különösen fontosak. Például a „*Threshold Level 1990*” a 4.7. „sport” pont alatt a következőket említi:

- 4.7.1. helyszínek: pálya, stadion
- 4.7.2. intézmények és szervezetek: sport; csapat, klub
- 4.7.3. személyek: játékosok
- 4.7.4. tárgyak: kártya, labda
- 4.7.5. események: verseny, játszma
- 4.7.6. tevékenységek: nézni, játszani (+ a sport neve), versenyezni, veszíteni, nyerni, döntetlent játszani

Nyelvhasználat és a nyelvhasználó/nyelvtanuló

Természetesen a témák, résztémák és specifikus fogalmak ezen elrendezése nem végérvényes, hanem az érintett tanulók kommunikatív szükségleteinek értékelése során meghozott szerzői döntésekből következik. Látható, hogy a fent említett témák nagyrészt a személyes és közéleti tartományokra vonatkoznak, hiszen ez felel meg a külföldi látogatóknak, akik valószínűleg nem fognak az ország szakmai és oktatási tartományával kapcsolatba kerülni. Egyesek (pl. a 4. terület) részben a személyes, részben a közéleti tartományba tartoznak. Természetesen a Referenciakeret használói, ahol lehet, beleértve az érintett tanulókat is, meghozzák a megfelelő tartomány(ok)kal kapcsolatos saját döntéseiket a tanulói igények, motiváció, tulajdonságok és képességek megítélése alapján. Például a szakmai irányultságú nyelvtanulás kialakíthat a tanulók számára fontos, foglalkozással kapcsolatos témákat. A középfokú intézmények tanulói foglalkozhatnak bizonyos mélységben tudományos, műszaki, gazdasági stb. témákkal is. Az idegen nyelv oktatási nyelvként való használata szükségképpen a tanított téma tárgyi tartalmával kapcsolatos megfontolásokat igényel.

A Referenciakeret használói gondolkozzanak el, és ahol lehet, fogalmazzák meg, hogy

- *milyen témák ismerete szükséges/biztosított/megkövetelt a kiválasztott tartományokban;*
- *melyik résztémákkal foglalkoznak az egyes témákon belül;*
- *a helyszínekkel, intézményekkel/szervezetekkel, személyekkel, tárgyakkal, eseményekkel és műveletekkel kapcsolatban milyen specifikus fogalmak ismerete szükséges/biztosított/ megkövetelt ahhoz, hogy az egyes (rész)témával foglalkozni tudjanak.*

4.3. Kommunikatív feladatok és célok

4.3.1. Kommunikációs tevékenységet egy vagy több beszélgetőpartnerrel a nyelvhasználó általában az adott helyzetben meglévő szükségleteinek kielégítésére végez. A személyes tartományban a kommunikációs szándék lehet egy látogató szórakoztatása a családdal, barátokkal, kedvelt és nem kedvelt dolgokkal kapcsolatos információcsere során, tapasztalatok és attitűdök összehasonlítása stb. A közéleti tartományban ez általában üzletkötést jelent, például jó minőségű ruhák vételét megfelelő áron. A szakmai tartományban ez jelentheti az ügyfél számára új szabályok és azok következményeinek megértését. Az oktatási tartományban jelenthet szerepjátékban vagy szemináriumon való részvételt, vagy konferenciára, illetve publikációra szánt dolgot elkészítését stb.

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

4.3.2. Az évek során a nyelvi szükségletek elemzése és a nyelvi mérések kiterjedt szakirodalmat hoztak létre azokról a nyelvhasználati feladatokról, amelyeket a nyelvtanulónak esetleg ismernie vagy használnia kell a különböző tartományokban fellépő problémás helyzetekben. Példaként említhetjük a következőket a „*Threshold Level 1990*” (2. fejezet, 1.12. szakasz) szakmai tartományából:

Munkahelyi kommunikáció

A tanulóknak ideiglenes lakosokként tudniuk kell:

68

- megfelelő módon munkavállalási engedélyt kérni;
- érdeklődni (pl. munkaügyi hivataloktól) a foglalkoztatás természetéről, elérhetőségéről és feltételeiről (pl. munkaköri leírás, fizetés, munkavégzéssel kapcsolatos törvénykezések, munkaszüneti napok és szabadság, felmondási idő);
- álláshirdetéseket olvasni;
- álláspályázatot írni és elbeszélgetésen részt venni, aminek során írásbeli és szóbeli információt adnak saját személyi adataikról, szakképzettségükről és gyakorlatukról, valamint válaszolnak az ezekkel kapcsolatos kérdésekre;
- megérteni és követni a belépéssel kapcsolatos teendőket;
- munkakezdéskor megérteni az elvégzendő feladatokat, illetve rákérdezni a problémákra;
- megérteni a biztonsági rendszabályokat és intézkedéseket;
- jelenteni a balesetet, és benyújtani kártérítési igényüket;
- igénybe venni a jóléti juttatásokat;
- megfelelő módon kommunikálni feletteseikkel, kollégáikkal és beosztottaikkal;
- részt venni a vállalkozás vagy intézmény társasági életében (pl. vállalati étkezde, sport - és helyi klubok stb.);

A külföldi vendégül látó közösség tagjaként a tanulónak képesnek kell lennie arra, hogy egy angol nyelvű (anyanyelvű vagy nem anyanyelvű) személynek a fent említett tevékenységekben segítséget nyújtson.

A „*Threshold Level 1990*” 7. fejezetének 1. szakasza a személyes tartományban elvégzendő feladatokra ad példát.

Bemutatkozás

A tanuló meg tudja mondani, kicsoda, betűzni tudja nevét, meg tudja mondani címét, meg tudja adni telefonszámát, születési adatait, el tudja mondani korát, nemét, meg tudja mondani, hogy házas vagy sem, milyen nemzetiségű, hova való, mi a foglalkozása,

Nyelvhasználat és a nyelvhasználó/nyelvtanuló

be tudja mutatni családját, ha vallásos, meg tudja mondani, milyen vallású, mit szeret és mit nem, tud másokat jellemezni; és másoktól ugyanezekre rá tud kérdezni, és megérti azokat.

Mind a szakemberek (tanárok, kurzustervezők, vizsgáztatók, tantervkészítők stb.), mind a felhasználók (szülők, iskolaigazgatók, munkáltatók stb.) és a tanulók ezeket a nagyon konkrét feladat-meghatározásokat mint tanulási célokat nagyon hasznosnak és motiválónak találták. Azonban a feladatok száma végtelen. Egy általános referenciakeret nem képes az összes kommunikatív feladat meghatározására, amelyekre a valódi életben szükség lehet.

A szakemberek feladata, hogy megállapítsák az adott tanulók kommunikatív szükségleteit, majd ennek alapján, a Referenciakeret által megadott modell felhasználásával (pl. ahogy azt a 7. fejezetben részletezzük), meghatározzák azokat a kommunikatív feladatokat, amelyekre a tanulókat fel kell készíteni. A tudatosság és önirányítás érdekében a tanulóknak is el kell gondolkozniuk kommunikatív szükségleteiken.

A Referenciakeret használói gondolkozzanak el, és ahol lehet, fogalmazzák meg

- *azokat a kommunikatív feladatokat a személyes, közéleti, szakmai és/vagy oktatási tartományokban, amelyek ismerete szükséges/biztosított/megkövetelt;*
- *azoknak a tanulói igényeknek a meghatározását, amelyeken a feladat kiválasztása alapul.*

4.3.3. Az oktatási tartományban hasznosnak bizonyulhat a megkülönböztetés azok között a feladatok között, amelyeket a tanulóknak mint nyelvhasználóknak, illetve amelyeket a nyelvtanulási folyamat részeként kell elvégezniük. Amennyiben a feladatokat a nyelvtanulás és nyelvtanítás tervezésének, kivitelezésének és dokumentálásának eszközeiként tekintjük, a következőkről lehet megfelelő információt adni:

- *Feladattípusok*, pl. szimulációs és szerepjáték, órai interakció stb.;
- *Célok*, pl. a csoport tanulási céljainak kapcsolata a résztvevők eltérő, kevésbé előrelátható céljaival;
- *Input*, pl. a tanárok és/vagy a tanulók által választott vagy létrehozott instrukciók, anyagok stb.;
- *Eredmények*, pl. elkészített produktumok, mint például szövegek, összefoglalások, táblázatok, prezentációk stb. és tanulási eredmények,

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

mint például fejlettebb kompetenciák, tudatosság, megértés, stratégiák, döntéshozatali és tárgyalási tapasztalat stb.;

- *Tevékenységek*, pl. kognitív/affektív, fizikai/reflexiós, csoportos/pár-/egyéni munka stb. (lásd a 4.5. szakaszban is);
- *Szerepek*, a résztvevők szerepei mind magukban a feladatokban, mind a feladattervezés és irányítás során;
- *Ellenőrzés és értékelés* az elgondolt feladatok és végrehajtásuk közötti kapcsolatról a következő kritériumok alapján: relevancia, nehézségi elvárások és korlátozások, valamint a célnak való megfelelés.

A feladatok nyelvtanulásban és nyelvtanításban betöltött szerepéről részletesebben a 7. fejezetben írunk.

70

A Referenciakeret használói gondolkozzanak el, és ahol lehet, fogalmazzák meg

- *azokat a feladatokat, amelyek ismerete az oktatási tartományban szükséges/biztosított/megkövetelt ahhoz, hogy a nyelvtanulók*
 - irányított, célirányos interakciókban, projektekben, szimulációs és szerepjátékokban stb.;*
 - az adott nyelven i) magáról a nyelvről ii) más tantárgyakról folyó oktatásban részt vehessenek.*

4.3.4. A nyelv játékos használata

A nyelv játékos célokra való használata gyakran fontos szerepet játszik a nyelvtanulás és fejlődés folyamatában, de nem korlátozódik az oktatási tartományra. A játékos tevékenységek közé tartozik:

- *nyelvi társasjátékok:*
 - szóbeli (történet pontatlanságokkal; barkochba stb.);
 - írásbeli (szópóker, akasztófa stb.);
 - audiovizuális (képlottó stb.);
 - társas- és kártyajátékok (Játssz a szavakkal, Betűtorony, Szópárbaj stb.);
 - némajáték, pantomim stb.;
- *egyéni tevékenységek:*
 - rejtvények (keresztrejtvény, találós kérdések, anagramma stb.);
 - médiajátékok (tévé és rádió stb.);
- *szóviccek (szójátékok stb.) pl.*
 - hirdetések, pl. (bank) „befektetés gombnyomásra”

Nyelvhasználat és a nyelvhasználó/nyelvtanuló

- újságcikkek pl. „Falra hányt jó szó”
- falfirka pl. „Soha semmit sem fejezek be, de most”

4.3.5. A nyelv esztétikai használata

A nyelv kreatív és művészi használata fontos oktatási szempontból és saját jogán is. Az esztétikai tevékenységek lehetnek produktív, receptív, interaktív és közvetítő jellegűek (lásd 4.4.4.), valamint szóbeliek és írásbeliek. Ilyenek a következő tevékenységek:

- éneklés (gyermekdalok, népdalok, popzene stb.)
- történetek elmesélése és átírása stb.
- kreatív szövegek hallgatása, olvasása, írása és elmondása (történetek, mondókák stb.), beleértve az audiovizuális szövegeket, rajzfilmeket, képes történeteket stb.
- szöveggönyvvel rendelkező, illetve nem rendelkező színdarabok előadása stb.
- irodalmi szövegek produkciója, recepciója és előadása, pl.:
- szövegek írása és olvasása (elbeszélések, regények, versek stb.)
- szavaltat, dráma, opera stb. előadása, illetve meghallgatása/megnézése

Ennek a középiskolai és felsőfokú oktatásban az élő nyelvek tanításában hagyományosan fontos, gyakran domináns szerepet játszó területnek ez az összegző tárgyalása arra utalhat, hogy nem szentelünk elég figyelmet a témának. Nem ez a szándékunk. A nemzeti és regionális irodalom jelentősen hozzájárul az európai kulturális örökséghez, amelyet az Európa Tanács „közös kincsnek tekint, amelyet védeni és fejleszteni kell”. Az irodalmi tanulmányok a pusztán esztétikai céloknál sokkal több oktatási célt szolgálnak: intellektuális, erkölcsi, érzelmi, nyelvi és kulturális célokat. Reméljük, hogy az oktatás különböző szintjein dolgozó irodalomtanárok céljaik és módszereik átláthatóbbá tételében a Referenciakeret számos részét saját munkájukban is megfelelően és hasznosnak fogják találni.

A Referenciakeret használói gondolkozzanak el, és ahol lehet, fogalmazzák meg, hogy

- *a nyelv mely játékos és esztétikai használata lesz szükséges/biztosított/megkövetelt a nyelvtanuló szempontjából.*

4.4. Kommunikatív nyelvi tevékenységek és stratégiák

A kommunikatív feladatok elvégzéséhez a nyelvhasználóknak kommunikatív nyelvi tevékenységet kell végezniük, és kommunikációs stratégiákat kell alkalmazniuk.

Sok kommunikatív tevékenység, mint például a beszélgetés és levelezés, *interaktív*, vagyis a résztvevők felváltva játszanak produktív, illetve receptív szerepeket, gyakran többszöri szerepcserével.

Más esetekben, mint például ha egy beszédet rögzítenek és közvetítenek, vagy amikor írott szövegeket kiküldenek vagy megjelentetnek, a produkció létrehozója a befogadótól távol van, lehet, hogy nem is ismeri a másikat, és az nem tud reagálni. Ilyen esetekben a kommunikatív esemény beszédnek, írásnak, beszédértésnek vagy olvasásnak tekinthető.

A legtöbb esetben a nyelvhasználó - beszélőként vagy íróként - létrehozza saját szövegét saját mondanivalójának kifejezéséhez. Más esetekben kommunikációs csatornaként működik (gyakran, de nem mindig, különböző nyelveken) két vagy több személy között, akik valamilyen okból kifolyólag nem tudnak közvetlenül kommunikálni. Ez a folyamat, a *közvetítés*, lehet interaktív vagy egyirányú.

Valószínűleg a legtöbb helyzet a tevékenység típusainak több fajtáját tartalmazza. Egy iskolai nyelvrán például előfordulhat, hogy a tanulónak figyelnie kell a tanár magyarázatára, olvasnia kell valamit a könyvben, magában vagy hangosan, csoport - vagy projektmunka során kommunikálnia kell a többi tanulóval, feladatokat vagy esszét kell írnia, sőt talán közvetítenie is kell, legyen az tanulási feladat vagy egy más tanulónak való segítségnyújtás céljából.

A **stratégiák** olyan eszközök, amelyeket a nyelvhasználó meglévő tudásának mozgósítása és kiegyensúlyozása, valamint különböző készségek és eljárások aktiválása érdekében használ, hogy a kommunikációs helyzet követelményeinek megfelelően, és a feladatot sikeresen végrehajtsa az adott célnak megfelelő legteljesebb vagy leggazdaságosabb módon. Ezért a stratégiákat nem egyszerűen a hiány szempontjából kell vizsgálni, vagyis *nem* olyan eszközként, ami segít a nyelvi hiányosság és a félreértés áthidalásában. Az anyanyelvű beszélők rendszeresen használnak a kommunikációs követelményeknek megfelelő mindenféle kommunikációs stratégiát (amelyeket a továbbiakban fejtünk ki).

A kommunikációs stratégiákat tekinthetjük metakognitív elvek alkalmazásának: *tervezés, kivitelezés, önellenőrzés és korrekció* a különböző kommunikatív tevékenységek (receptió, interakció, produkció és közvetítés) végrehajtásakor.

A „stratégia” szónak különféle használata létezik. Itt egy bizonyos cselekvéssor alkalmazását értjük rajta, amelynek célja a legnagyobb hatékonyság

elérése. A valódi kommunikációs folyamathoz képest (lásd 4.5.) alacsonyabb szintű készségként kezelik azokat a készségeket, amelyek a beszélt és írott szó megértése és kiejtése folyamatának elmaradhatatlan részei (pl. egy hangsor feldarabolása annak érdekében, hogy jelentéssel bíró szavak sorozataként értelmezhető legyen).

A nyelvtanulás során elért fejlődés a tanuló megfigyelhető nyelvi tevékenységekben való részvételében és kommunikációs stratégiáinak működtetésében látható legjobban. Ezért ezek megfelelő alapot nyújtanak a nyelvi jártasság szintezéséhez. Ebben a fejezetben ismertetjük a szóban forgó tevékenységek és stratégiák különböző aspektusaihoz javasolt szintrendszert.

4.4.1. Produktív tevékenységek és stratégiák

A produktív tevékenységek és stratégiák beszéd- és írástevékenységet is jelentenek.

4.4.1.1 . Szóbeli produkciós (beszéd) tevékenységek során a nyelvhasználó szóbeli szöveget hoz létre, melyet egy vagy több hallgatóból álló közönség fogad be. A beszédtevékenység körébe tartozik például:

- közérdekű megnyilvánulás (információ, instrukciók stb.)
- hallgatóság előtti megnyilvánulás (előadás közgyűléseken, egyetemi előadás, prédikáció, szórakoztatás, sportközvetítések, értékesítési bemutató stb.)

Ezek során előfordulhat például:

- írott szöveg hangos felolvasása (lásd 4.2.1.6.);
- jegyzetek, írott szöveg vagy vizuális segédeszközök (diagrammok, képek, táblázatok stb.) alapján elmondott beszéd;
- elpróbált szerep eljátszása;
- rögtönzött beszéd;
- éneklés.

Szemléltető skálák léteznek:

- az általános beszédprodukció;
- folyamatos monológ: élménybeszámoló;
- folyamatos monológ: témakifejtés (pl. vitában);
- közérdekű bejelentések;
- hallgatóság előtti beszéd leírásához.

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

74

	ÁLTALÁNOS BESZÉDPRODUKCIÓ
C2	<i>Világos, gördülékeny, jól szerkesztett beszédet tud létrehozni olyan hatékony logikai szerkezettel, amely segíti a hallgatót abban, hogy észlelje a fő pontokat, és emlékezzen rájuk.</i>
C1	<i>Világos, részletes leírást és bemutatást tud adni összetett témákkal kapcsolatban; összekapcsolja az egyes altémákat, kifejti az egyes pontokat, és megfelelő befejezéssel zár.</i>
B2	<i>Világos, szisztematikusan kifejtett leírást és bemutatást tud adni, megfelelően kiemeli a fontos gondolatokat, és mondanivalóját alátámasztja.</i>
	<i>Világos, részletes leírást és bemutatást tud adni az érdeklődési köréhez kapcsolódó témák széles skálájában, gondolatait kiegészítő adatokkal és megfelelő példákkal fejti ki és támasztja alá.</i>
B1	<i>Az érdeklődési köréhez kapcsolódó különböző témák egyikének a lényegét meglehetősen folyékonyan le tudja írni úgy, hogy gondolatait lineárisan kapcsolja össze.</i>
A2	<i>Egyszerű fordulatok és mondatok sorozatával egyszerűen le tudja írni vagy be tudja mutatni az embereket, az élet- és munkakörülményeket, a napirendet, a kedvelt és nem kedvelt dolgokat stb.</i>
A1	<i>Létre tud hozni emberekkel és helyekkel kapcsolatos egyszerű, többnyire különálló fordulatokat.</i>

	FOLYAMATOS MONOLÓG: Élménybeszámoló
C2	<i>Világos, gördülékeny, alapos részletességű, összetett és gyakran emlékezetes leírást tud adni.</i>
C1	<i>Összetett témákról világos, részletes leírást tud adni. Alapos részletességű, összetett leírást és elbeszélést tud létrehozni; összekapcsolja az egyes altémákat, kifejti az egyes pontokat, és megfelelő befejezéssel zár.</i>
B2	<i>Világos és részletes leírást tud adni az érdeklődési köréhez kapcsolódó témák széles skálájában.</i>
B1	<i>Az érdeklődési köréhez kapcsolódó különböző témák lényegét le tudja írni. Meglehetősen folyékonyan el tudja mondani egy elbeszélés vagy leírás lényegét úgy, hogy gondolatait lineárisan kapcsolja össze. Élményeiről részletesen be tud számolni, érzései és reakciói bemutatásával. El tudja mondani váratlan események (pl. balesetek) részleteit. El tudja mondani egy könyv vagy film cselekményét, és le tudja írni reakcióit. Leírást tud adni álmokról, reményekről és ambíciókról. Leírást tud adni valóságos vagy elképzelt eseményekről. El tud mondani egy történetet.</i>
	<i>El tud mondani egy történetet vagy le tud írni valamit egyszerű felsorolással. Ismertetni tudja környezete mindennapi aspektusait, pl. embereket, helyeket, egy állással vagy tanulmányokkal kapcsolatos élményt. Rövid, alapvető leírást tud adni eseményekről és tevékenységekről. Tud beszélni tervekről és találkozókrol, szakásokról és napirendről, múltbeli tevékenységekről és személyes tapasztalatokról. Egyszerű leíró nyelv használatával rövid állításokat és összehasonlításokat tud alkotni tárgyakkal és tulajdonságokkal kapcsolatban. El tudja magyarázni, hogy miért szeret vagy nem szeret valamit.</i>
A2	<i>Ismertetni tudja családját, életkörülményeit, oktatási hátterét, jelenlegi vagy legutóbbi állását. Egyszerű szavakkal leírást tud adni emberekről, helyekről, tulajdonságokról.</i>
A1	<i>Leírást tud adni saját magáról, foglalkozásáról, lakóhelyéről.</i>

Nyelvhasználat és a nyelvhasználó/nyelvtanuló

FOLYAMATOS MONOLÓG: Témakifejtés (pl. vitában)	
C2	<i>Nincs leírás</i>
C1	<i>Nincs leírás</i>
B2	<i>Szisztematikusan tud érvelni a főbb pontok megfelelő kiemelésével és megfelelő alátámasztó részletekkel.</i>
	<i>Világosan tud érvelni úgy, hogy nézeteit érvekkel és megfelelő példákkal egészíti ki és támasztja alá. Sorba tud fűzni alátámasztott érveket. El tudja magyarázni nézőpontját egy aktuális témával kapcsolatban, és ki tudja fejteni a különböző alternatívák előnyeit és hátrányait.</i>
B1	<i>Olyan jól ki tud fejteni egy érvet, hogy az többnyire könnyen követhető.</i>
	<i>Röviden meg tud indokolni és magyarázni véleményeket, terveket és cselekedeteket.</i>
A2	<i>Nincs leírás</i>
A1	<i>Nincs leírás</i>

75

KÖZÉRDEKŰ BEJELENTÉSEK	
C2	<i>Nincs leírás</i>
C1	<i>Folyékonyan, szinte erőfeszítés nélkül tud bejelentést tenni, hangsúllyal és hanglejtéssel pontosan kifejezve a jelentés finomabb árnyalatait is.</i>
B2	<i>Bizonyos mértékig világos, folyékony rögtönzött bejelentést tud tenni a legtöbb általános témában, és nem okoz erőfeszítést vagy kényelmetlenséget a hallgatónak.</i>
B1	<i>Rövid, begyakorolt bejelentést tud tenni szakterületével kapcsolatos mindennapos témában, amely az esetleges nagyon idegenszerű hangsúly és intonáció ellenére is világosan érthető.</i>
A2	<i>Kiszámítható, betanult tartalmú nagyon rövid, begyakorolt bejelentést tud tenni, amely a koncentrált figyelemre hajlandó hallgatók számára érthető.</i>
A1	<i>Nincs leírás</i>

Megjegyzés: Ezen az alskálán a szintleírásokat nem empirikus módon mértük be.

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

76

	HALLGATÓSÁG ELŐTTI BESZÉD
C2	<i>Magabiztosan és érthetően ki tud fejteni egy összetett témát olyan közönség előtt, akik számára a téma nem ismerős; a beszédet a közönség igényeinek megfelelően rugalmasan alakítja és módosítja. Meg tud birkózni nehéz, sőt ellenséges kérdésekkel is.</i>
C1	<i>Világos, jól szerkesztett előadást tud tartani összetett témában, nézeteit kiegészítő adatokkal, érvekkel és megfelelő példákkal fejti ki és támasztja alá. Jól kezeli a közbeszólásokat, természetes módon és szinte erőfeszítés nélkül tud reagálni.</i>
B2	<i>Világos, szisztematikusan kifejtett előadást tud tartani, a fontos gondolatokat kiemeli, és megfelelő érvekkel támasztja alá. Természetes módon el tud térni egy előre elkészített szövegtől, és reagálni tud a hallgatóság által felvetett érdekes szempontokra, gyakran figyelemreméltó folyékonyaságról és könnyedségről tesz tanúbizonyságot.</i>
	<i>Világos, előre elkészített előadást tud tartani, érveket hoz fel egy bizonyos nézet mellett vagy ellen, és kifejti a különböző alternatívák előnyeit és hátrányait. Meg tud válaszolni egy sor prezentációt követő kérdést olyan folyékony és természetes módon, hogy ez nem okoz erőfeszítést sem neki, sem a hallgatóságnak.</i>
B1	<i>Előre elkészített, a lényegre koncentráló előadást tud tartani ismerős témáról saját szakterületéből, amely elég érthető ahhoz, hogy többnyire gond nélkül követni lehessen, és amelyben a főbb pontokat viszonylag pontosan fejti ki. Meg tudja válaszolni az előadást követő kérdéseket, de gyors beszéd esetén lehet, hogy meg kell ismételtetnie a kérdést.</i>
A2	<i>Rövid, begyakorolt előadást tud tartani a mindennapi élettel kapcsolatos témában, röviden meg tud indokolni és magyarázni véleményeket, terveket és cselekedeteket. Meg tud birkózni az előadást követő korlátozott számú lényegi kérdéssel.</i>
	<i>Rövid, begyakorolt, alapvető előadást tud tartani ismerős témában. Meg tudja válaszolni az előadást követő egyszerű kérdéseket, amennyiben kérheti a kérdés megismétlését, és kaphat némi segítséget válasza megfogalmazásában.</i>
A1	<i>Fel tud olvasni egy nagyon rövid, begyakorolt bejelentést - pl. az előadó bemutatását vagy pohárköszöntőt.</i>

Megjegyzés: Ebben az alsó részben szereplő szintleírásokat más skálákból származó elemek újrakombinálásával készítettük.

A Referenciakeret használói gondolkozzanak el, és ahol lehet, fogalmazzák meg, hogy

- *a szóbeli produkció (beszéd) milyen területein szükséges/biztosított/megkövetelt a tanuló részvétele.*

Nyelvhasználat és a nyelvhasználó/nyelvtanuló

4.4.1.2. Az írásbeli produkciós (írás) tevékenységek során a nyelvhasználó írott szöveget készít, amelyet egy- vagy többfős olvasóközönség olvas.

Írásbeli tevékenységek közé tartozik:

- formanyomtatványok és kérdőívek kitöltése;
- cikkek írása magazinok, újságok és hírlevelek számára;
- posztterek készítése;
- beszámolók, emlékeztetők írása;
- jegyzetek készítése jövőbeni felhasználásra;
- diktált üzenetek leírása stb.;
- kreatív és irodalmi írás;
- magán- és üzleti levelek írása.

77

Szemléltető skálák léteznek:

- az általános írásbeli produkció;
- kreatív írás;
- beszámolók és esszék témakörében.

	ÁLTALÁNOS ÍRÁSBELI PRODUKCIÓ
C2	<i>Világos, gördülékeny, összetett szövegeket tud írni megfelelő és hatásos stílusban, logikus szerkezettel, amely segíti az olvasót a lényeges pontok megtalálásában.</i>
C1	<i>Világos, jól szerkesztett szövegeket tud írni összetett témákról, a lényeges, fontos kérdéseket kihangsúlyozza, a nézeteket kiegészítő gondolatokkal, érvekkel és megfelelő példákkal fejti ki és támasztja alá, és megfelelő befejezéssel kerekíti le.</i>
B2	<i>Világos, részletes szövegeket tud írni érdeklődési körével kapcsolatos számos témakörben úgy, hogy több forrásból származó adatokat és érveléseket összegez és értékeli.</i>
B1	<i>Egyszerű, összefüggő szöveget tud írni számos érdeklődési köréhez tartozó, ismerős témában, rövid, különálló elemek lineáris összekapcsolásával.</i>
A2	<i>Egy sor egyszerű fordulatot és mondatot tud írni, amelyeket egyszerű kötőszavakkal, pl. „és”, „vagy”, „mert” kapcsol össze.</i>
A1	<i>Egyszerű, különálló fordulatokat és mondatokat tud írni.</i>

Megjegyzés: Ezen a skálán és a két következő alskálán (Kreatív írás, Beszámolók és esszék) található szintleírásokat nem mértük be empirikusan, a mérési modell alapján. Ezért a három skála szintleírásai más skálák szintleíró elemeinek újrakombinálásával készültek.

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

78

KREATÍV ÍRÁS	
C2	Világos, gördülékeny és a figyelmet teljesen lekötő történeteket és élményleírásokat tud létrehozni az alkalmazott műfajnak megfelelő stílusban.
C1	Világos, részletes, jól szerkesztett és kifejtett leírásokat és fantáziadús szövegeket tud írni az olvasónak megfelelő magabiztos, személyes és természetes stílusban.
B2	Valóságos vagy képzelt eseményekről és élményekről világos és részletes leírást tud adni, a gondolatok közötti kapcsolatot világos, összefüggő módon jelöli, és követi az adott műfaj hagyományait.
	Érdeklődési köréhez kapcsolódó változatos témákban világos, részletes leírást tud adni. Tud film-, könyv- vagy színdarabismertetőt írni.
B1	Érdeklődési köréhez kapcsolódó számos ismerős témában lényegre koncentráló, részletes leírást tud adni. Beszámolót tud írni élményekről úgy, hogy érzéseit és reakcióit egyszerű, összefüggő szövegben írja le. Le tud írni egy eseményt, pl. a közelmúltban tett - képzelt vagy valóságos - utazást. El tud mondani egy történetet.
	Összefüggő mondatokban tud írni környezetét mindennapi aspektusairól, pl. emberekről, helyekről, állással vagy tanulmányokkal kapcsolatos élményekről. Nagyon rövid, alapvető leírást tud adni eseményekről, múltbeli tevékenységekről és személyes élményekről.
A2	Egy sor egyszerű fordulatot és mondatot tud írni családjával, életkörülményeivel, tanulmányi háttérével, jelenlegi vagy legutóbbi munkájával kapcsolatban. Rövid, egyszerű kitalált életrajzokat és egyszerű, emberekről szóló verseket tud írni.
A1	Magáról és kitalált személyekről egyszerű fordulatokat és mondatokat tud írni, pl. hol laknak és mit csinálnak.

BESZÁMOLÓK ÉS ESSZÉK	
C2	Világos, gördülékeny, összetett beszámolókat, cikkeket és esszéket tud írni, melyek egy esetet mutatnak be, illetve javaslatok vagy irodalmi művek értékelését adják. Megfelelő és hatékony logikai szerkezetet tud létrehozni, amely segíti az olvasót a fő gondolatok megtalálásában.
C1	Összetett témákat világos és jól szerkesztett módon tud kifejteni, hangsúlyozza a lényeges, fontos gondolatokat. Kiegészítő gondolatok, érvek és megfelelő példák felhasználásával ki tudja fejteni és alá tudja támasztani nézeteit.
B2	Olyan esszét vagy beszámolót tud írni, amelyben érvelését rendszerezetten kifejti, és megfelelően hangsúlyozza a lényeges pontokat és alátámasztó gondolatokat. Különböző gondolatokról és problémamegoldásokról értékelést tud írni.
	Olyan esszét vagy beszámolót tud írni, amelyben kifejti érvelését, és érveket szolgáltat egy bizonyos nézőpont mellett vagy ellen, valamint megmagyarázza a különböző alternatívák előnyeit és hátrányait. Több forrásból származó információt és érvelést tud szintetizálni.
B1	A számára érdekes témákról rövid, egyszerű esszéket tud írni. Saját területén belül a számára ismerős, begyakorolt vagy szokatlan dolgokkal kapcsolatban összegyűlt tényszerű információt bizonyos mértékig magabiztosan össze tudja foglalni, beszámolót tud írni róla, és ki tudja fejezni a témával kapcsolatos véleményét.
	Meg tud írni nagyon rövid beszámolókat standard, hagyományos formában, amelyben begyakorolt, tényszerű információt közöl, és megindokolja a megtett lépéseket.
A2	Nincs leírás
A1	Nincs leírás

Nyelvhasználat és a nyelvhasználó/nyelvtanuló

A Referenciakeret használói gondolkozzanak el, és ahol lehet, fogalmazzák meg, hogy

- *milyen célból, mely írásbeli tevékenységek végrehajtása szükséges/biztosított/megkövetelt a tanulótól.*

4.4.1.3. A produkciós stratégiák a források mozgósításával, a különböző kompetenciák kiegyensúlyozásával - az erős pontok kihasználásával és a gyenge pontok elfedésével - próbálják a rendelkezésünkre álló lehetőségeket a feladat természetével összhangba hozni. A belső források aktiválódnak, például tudatos felkészüléssel (*próba*), a különböző stílusok, diskurzus struktúrák vagy megfogalmazások hatásának kiszámításával (*a hallgatóság figyelembevétel*), vagy hiány esetén szótárazással vagy segítségkéréssel (*források keresése*). Ha *nem* sikerül a megfelelő források mozgósítása vagy megtalálása, a nyelvhasználó esetleg jobbnak tartja a feladat egyszerűbb változatának végrehajtását, és például levél helyett képeslapot ír. Másrészt, ha sikerül megfelelő segítséget találnia, lehet, hogy az ellenkező mellett dönt, és egy magasabb szintű feladatot kivitelez (*feladat módosítás*). Hasonlóképpen, megfelelő források hiányában az elérhető nyelvi eszközök arra kényszeríthetik a nyelvtanulót/nyelvhasználót, hogy leegyszerűsítse azt, amit valójában ki szeretne fejezni, azonban a nyelvi segítség - esetleg egy későbbi átfogalmazás során - lehetővé teheti számára, hogy gondolatai megfogalmazásakor és kifejezésekor igényesebb legyen (*mondanivaló módosítása*).

Elkerülő stratégiákról beszélünk, ha forrásainknak megfelelően a feladatunkat alacsonyabb szinten hajtjuk végre, hogy legalább egy korlátozottabb területen biztosak lehessünk a sikerben. Ha viszont a feladatot magasabb szinten teljesítjük, és megtaláljuk a módját, hogy megbirkózzunk a feladattal, *teljesítménystratégiákról* van szó. A teljesítménystratégiák alkalmazásakor a nyelvhasználó meglévő forrásaival kapcsolatban pozitív megközelítést választ: megközelítő megfogalmazás, általánosítás egyszerűbb nyelvi eszközökkel, átfogalmazás vagy mondanivalója aspektusainak körülírása, vagy akár anyanyelvi kifejezések „külföldiesítése” (*kompensálás*) révén. Új helyzet vagy fogalom kifejezésekor a mondanivalóhoz lépcsőzetesen vezető „szilárd talaj”-nak tekintett, könnyen lehívható, magabiztosan használt, előre gyártott nyelvi fordulatokat használ (*meglévő tudását aknázza ki*), vagy esetleg bevet olyasmit, amire félig-meddig emlékszik és esetleg *működhet* (*kísérletezés*). Akár tudatában van a nyelvhasználó a kompenzációnak, a vékony jégen való haladásnak és a próba-szerencse nyelvhasználatnak, akár nem, az arckifejezések, gesztusok és a kommunikációban rákövetkező események visszajelzést adnak, valamint lehetőséget arra, hogy a kommunikáció sikerét ellenőrizhesse (*siker ellenőrzése*). Ezen kívül - különösen nem interaktív tevé-

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

kenységek során (pl. előadás, beszámoló írása) - a nyelvhasználó tudatosan ellenőrizheti önmagát mind nyelvi, mind kommunikatív szempontból, észreveheti a botlásokat és jellemző hibáit, és kijavíthatja azokat (önkorrekció).

Tervezés	- próba; - források keresése; - hallgatóság figyelembevétele; - feladatmódosítás; - mondanivaló módosítása.
Kivitelezés	- kompenzáció; - meglévő tudás kiaknázása; - kísérletezés.
Értékelés	- siker ellenőrzése;
Korrekció	- önkorrekció.

80

	TERVEZÉS
C2	<i>Mint B2</i>
C1	<i>Mint B2</i>
B2	<i>Meg tudja tervezni, hogy mit és milyen eszközökkel mondjon, valamint figyelembe veszi a hallgatóságra tett hatását.</i>
B1	<i>Be tud gyakorolni és ki tud próbálni új kombinációkat, kifejezéseket, és azokról visszajelzést kér. Meg tudja oldani, hogyan közölje mondanivalója legfontosabb pontjait, bármilyen elérhető forrást kihasznál, és mondanivalóját arra korlátozza, amit fel tud idézni vagy ki tud fejezni.</i>
A2	<i>Nyelvi készletéből fel tud idézni és be tud gyakorolni megfelelő fordulatokat.</i>
A1	<i>Nincs leírás</i>

	KOMPENZÁCIÓ
C2	<i>Olyan gördülékenyen be tud helyettesíteni egy ekvivalens kifejezést egy éppen nem előhívható szó helyett, hogy az alig észrevehető.</i>
C1	<i>Mint B2⁺¹</i>
B2	<i>Körülírással és átfogalmazással kompenzálni tudja szókincsbeli és szerkezetbeli hiányosságait.</i>
B1	<i>Meg tudja határozni olyan konkrét dolgok jellemzőit, amelyeknek nevére nem emlékszik. Hasonló jelentésű szó módosításával közvetíteni tudja a jelentéstartalmat (pl. teherautó embereknek = busz). Egyszerű, hasonló jelentésű szó használatával közvetíteni tudja az általa kifejezni kívánt jelentéstartalmat, és „javítást” kér. Tud idegen nyelvre alkalmazni anyanyelvi szavakat, és megerősítést kér.</i>
A2	<i>Nyelvi készletéből nem megfelelő szót használva gesztusok segítségével tisztázni tudja, hogy mit akar mondani. Rámutatással azonosítani tudja, hogy mit akar kifejezni (pl. „Ezt kérem.”).</i>
A1	<i>Nincs leírás</i>

Nyelvhasználat és a nyelvhasználó/nyelvtanuló

ÖNELLENŐRZÉS ÉS ÖNKORREKCIÓ	
C2	<i>Olyan gördülékenyen ki tudja kerülni a nehézséget, és át tudja fogalmazni mondanivalóját, hogy azt beszélgetőpartnere alig veszi észre.</i>
C1	<i>A beszéd menetének teljes megszakítása nélkül ki tudja kerülni a felmerülő problémát, és át tudja fogalmazni mondanivalóját.</i>
B2	<i>A botlásokat és hibákat ki tudja javítani, ha észreveszi azokat, vagy ha azok félreértést okoztak. Fel tudja jegyezni jellegzetes hibáit, és ebből a szempontból beszédét tudatosan ellenőrzi.</i>
B1	<i>Igeidőkben vagy kifejezésekben elkövetett, félreértéshez vezető hibáit ki tudja javítani, amennyiben beszélgetőpartnere jelzi a problémát. Megerősítést tud kérni, hogy helyes-e egy használt alak. A kommunikáció megszakadása esetén más stratégiát alkalmazva újra tudja kezdeni a mondandóját.</i>
A2	<i>Nincs leírás</i>
A1	<i>Nincs leírás</i>

4.4.2. Receptív tevékenységek és stratégiák

tartalmazzák a beszédértési és olvasási tevékenységeket.

4.4.2.1. Az *auditív recepciós* tevékenységek (*beszédértés*) során a nyelvhasználó mint hallgató, egy vagy több beszélő által létrehozott szóbeli szöveg megértését és feldolgozását végzi el. A beszédértés körébe tartoznak:

- közérdekű bejelentések megértése (információ, instrukciók, figyelmeztetések stb.);
- a média hallgatása (rádió, tévé, magnófelvételek, mozi);
- beszédértés élőben a közönség tagjaként (színház, közéleti gyűlések, nyilvános előadások, szórakoztató műsorok stb.);
- véletlenül hallott beszélgetés stb.

Minden esetben a beszédértés célja lehet:

- a lényeg kiszűrése,
- bizonyos információ megszerzése;
- részletes megértés;
- utalások értelmezése stb.

Szemléltető skálákat mutatunk be az alábbi területeken:

- általános beszédértés;
- anyanyelvű beszélők közötti társalgás megértése;
- beszédértés élőben, a közönség tagjaként;

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

- bejelentések és instrukciók hallás utáni megértése;
- a média és hangfelvételek hallás utáni megértése területén.

82

ÁLTALÁNOS BESZÉDÉRTÉS	
C2	<i>Semmilyen beszélt nyelv nem okoz megértési nehézséget, legyen az élőbeszéd vagy közvetítés gyors, anyanyelvi tempóban.</i>
C1	<i>Eleget meg tud érteni ahhoz, hogy követni tudjon hosszabb beszédet szakterületén kívül elvont és összetett témákban, bár szükséges lehet egyes részletek megerősítése, különösen, ha az akcentus számára ismeretlen. Fel tudja ismerni az idiómák és köznyelvi fordulatok széles körét, valamint a stílusrétegbeli váltásokat. Követni tudja a hosszabb beszédet még akkor is, ha az nem világosan szerkesztett, és ha az összefüggésekre csak utalnak, de azokat nem fogalmazzák meg nyíltan.</i>
B2	<i>Meg tudja érteni a standard beszélt nyelvet, legyen az élőbeszéd vagy közvetítés, mind ismerős, mind ismeretlen témákban, amelyek a magán-, a társadalmi, tanulmányi és szakmai életben általában előfordulnak. Megértési képességét csupán a nagy háttérzaj, nem megfelelő diskurzus struktúra és/vagy idiomatikus nyelvhasználat befolyásolhatja. Standard dialektus esetén meg tudja érteni a tartalmi és nyelvi szempontból összetett beszéd főbb gondolatait mind konkrét, mind elvont témában, beleértve a szakterületével kapcsolatos szakmai megbeszéléseket. Követni tud hosszabb beszédet és összetett érvelést, amennyiben a téma viszonylag ismerős, és a beszéd menetét explicit módon jelölik.</i>
B1	<i>Meg tudja érteni a tényszerű információ lényegét gyakori, mindennapi vagy munkával kapcsolatos témákban, azonosítani tudja a fő mondanivalót és egyes részleteket is, amennyiben a beszéd tiszta, többnyire ismerős akcentussal folyik. Meg tudja érteni a világos, köznyelvi beszéd főbb pontjait olyan ismerős témákban, amelyek a munkahelyen, iskolában, szabadidőben stb. általában előfordulnak, beleértve rövid elbeszéléseket is.</i>
A2	<i>Eleget meg tud érteni konkrét szükségleteinek kielégítéséhez, amennyiben a beszéd világos és lassú. Meg tudja érteni a legfontosabb témákkal kapcsolatos fordulatokat és kifejezéseket (pl. nagyon alapvető személyes és családi adatok, vásárlás, közelebbi/közvetlen környezete, foglalkozás), amennyiben a beszéd világos és lassú.</i>
A1	<i>Követni tudja a nagyon lassú és tiszta kiejtésű beszédet, amikor a jelentés megértéséhez hosszú szünetek állnak rendelkezésére.</i>

ANYANYELVŰ BESZÉLŐK KÖZÖTTI TÁRSALGÁS MEGÉRTÉSE	
C2	<i>Mint C1</i>
C1	<i>Csoportos megbeszélés és vita során könnyen tudja követni a mások között folyó összetett interakciót, még elvont, összetett, ismeretlen témákban is.</i>
B2	<i>Követni tudja az anyanyelvű beszélők közötti élénk társalgást. Bizonyos mértékű erőfeszítéssel meg tudja érteni a körülötte zajló beszélgetés jó részét, de nehéznek találja a beszélgetésben való megfelelő részvételt több olyan anyanyelvű beszélő esetén, akik egyáltalán nem módosítják nyelvhasználatukat.</i>
B1	<i>Általában követni tudja a körülötte zajló hosszabb beszélgetés főbb pontjait, amennyiben a beszéd tiszta, standard dialektusban folyik.</i>
A2	<i>Általában meg tudja állapítani a körülötte zajló beszélgetés témáját, amennyiben lassan és világosan beszélnek.</i>
A1	<i>Nincs leírás</i>

Nyelvhasználat és a nyelvhasználó/nyelvtanuló

BESZÉDÉRTÉS ÉLŐBEN, A KÖZÖNSÉG TAGJAKÉNT	
C2	Követni tud olyan szakmai témájú előadásokat és prezentációkat, amelyek köznyelvi kifejezéseket, regionális nyelvhasználatot vagy ismeretlen szakkifejezéseket tartalmaznak.
C1	Viszonylag könnyedén tudja követni a legtöbb előadást, beszélgetést és vitát.
B2	Követni tud tartalmi és nyelvi szempontból összetett előadásokat, beszédeket és beszámolókat, valamint más tanulmányi/szakmai prezentációkat.
B1	Követni tudja a szakterületével kapcsolatos előadást vagy beszédet, amennyiben ismerős számára a téma és az előadás lényegre törő és világos szerkezetű. Főbb vonalaiban követni tudja a számára ismerős témákról szóló rövid beszédet, amennyiben a beszéd világos köznyelven folyik.
A2	Nincs leírás
A1	Nincs leírás

83

BEJELENTÉSEK ÉS INSTRUKCIÓK HALLÁS UTÁNI MEGÉRTÉSE	
C2	Mint C1
C1	Ki tudja szűrni a tényleges információt rossz minőségű, észrevehetően torzult közérdekű bejelentésekből, pl. állomáson, stadionban stb. Meg tud érteni összetett műszaki információt, például, egy gép működtetésének ismertetését, ismerős termékekről és szolgáltatásokról szóló bemutatókat.
B2	Meg tud érteni konkrét és elvont témájú, standard dialektusú, átlagos sebességű bejelentéseket és üzeneteket.
B1	Meg tud érteni egyszerű műszaki információt, például hogyan kell működtetni egy hétköznapi eszközt. Követni tud részletes útbaigazításokat.
A2	Meg tudja érteni a rövid, világos és egyszerű üzenetek és bejelentések fő vonalát. Meg tud érteni egyszerű útbaigazítást azzal kapcsolatban, hogyan lehet gyalog vagy tömegközlekedési eszközzel eljutni X-ből Z-be.
A1	Meg tudja érteni a hozzá intézett gondosan és lassan megfogalmazott instrukciókat, és követni tud rövid, egyszerű útbaigazításokat.

A MÉDIA ÉS HANGFELVÉTELEK HALLÁS UTÁNI MEGÉRTÉSE	
C2	Mint C1
C1	Meg tudja érteni a felvett és közvetített hanganyagok széles körét, olyat is, amely bizonyos mértékig eltér a köznyelvi normától, és kihallja az apróbb részleteket is, beleértve a sugallt attitűdöket és a beszélők közötti kapcsolatot.
B2	Meg tud érteni standard dialektusban rögzített hangfelvételeket, amelyek a társadalmi, tanulmányi és szakmai élet során előfordulhatnak; érti mind a tartalmat, mind a beszélő nézeteit és attitűdjeit. Meg tudja érteni a legtöbb rádiós dokumentumműsort és egyéb felvett vagy közvetített hanganyagot standard dialektus esetén, és érzékeli a beszélő hangulatát, hangszínét stb.
B1	Az érdeklődési körébe tartozó témákban megérti a felvett vagy közvetített hanganyag többségének információtartalmát, amennyiben világos, köznyelvi beszédéről van szó. Meg tudja érteni az ismerős témákról szóló rádiós hírműsorok és egyszerűbb hangfelvételek lényegét, amennyiben a beszéd viszonylag lassú és világos.
A2	Kiszámítható, mindennapi témákról szóló rövid, lassú és világos beszédű hangfelvételekből meg tudja érteni és ki tudja szűrni a lényeges információt.
A1	Nincs leírás

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

A Referenciakeret használói gondolkozzanak el, és ahol lehet, fogalmazzák meg, hogy

- az input milyen köre szükséges/biztosított/megkövetelt a tanulótól beszédértéskor;
- az input hallgatása milyen célból történik;
- a beszédértés milyen formája szükséges a tanuló számára.

4.4.2.2 A vizuális receptív tevékenységek (olvasás) során az olvasó egy vagy több író által készített szövegeket fogad be és dolgoz fel. Az olvasási tevékenység magában foglalja a következőket:

- olvasás általános tájékozódás céljából;
- olvasás információszerzés céljából, pl. forrásirodalom használata;
- instrukciók olvasása és követése;
- olvasás szórakozásból.

A nyelvhasználó célja az olvasás során lehet:

- a lényeg kiszűrése;
- bizonyos információ megszerzése;
- részletes megértés;
- utalások értelmezése stb.

Szemléltető skálákat adunk a következő területekhez:

- általános szövegértés;
- levelezés olvasása;
- olvasás tájékozódás céljából;
- olvasás információszerzés és érvek keresése céljából;
- instrukciók olvasása.

Nyelvhasználat és a nyelvhasználó/nyelvtanuló

ÁLTALÁNOS SZÖVEGÉRTÉS	
C2	<i>Az írott nyelv szinte minden változatát meg tudja érteni, és kritikusan tudja értelmezni, beleértve az elvont, szerkezetileg összetett vagy nagymértékben köznyelvi irodalmi és nem irodalmi szövegeket. Hosszú és összetett szövegek széles skáláját meg tudja érteni, felismeri a finom stílusbeli különbségeket, valamint a burkolt és kifejtett jelentéstartalmakat.</i>
C1	<i>Meg tud érteni hosszú, összetett szövegeket minden részletükben, akár kapcsolódnak szakterületéhez, akár nem, amennyiben újraolvashatja a nehéz részeket.</i>
B2	<i>Magas fokú önállósággal olvas, a különböző szövegeknek és céloknak megfelelően változtatja olvasási stílusát és sebességét, és szelektíven használja a megfelelő referenciaforrásokat. Széles körű aktív olvasási szókincssel rendelkezik, de ritkán előforduló idiómák esetében nehézségekbe ütközhet.</i>
B1	<i>Kielégítő szinten meg tud érteni a szakterületéhez vagy érdeklődési köréhez kapcsolódó lényegre törő tényszerű szövegeket.</i>
A2	<i>Számára ismerős témákban meg tud érteni olyan rövid, egyszerű, konkrét szövegeket, amelyek gyakran használt mindennapi vagy foglalkozással kapcsolatos nyelvezetet tartalmaznak. Meg tud érteni olyan rövid, egyszerű szövegeket, amelyek a leggyakrabban előforduló szókincset, valamint nemzetközileg használt szavakat tartalmaznak.</i>
A1	<i>Egyes fordulatokra lebontva meg tud érteni nagyon rövid, egyszerű szövegeket, ismerős nevek, szavak és alapvető fordulatok felismerésével és szükség szerinti újraolvasással.</i>

85

LEVELEZÉS OLVASÁSA	
C2	<i>Mint C1</i>
C1	<i>Képes bármilyen levelezés megértésére, időnkénti szótárhasználattal.</i>
B2	<i>El tudja olvasni az érdeklődési köréhez kapcsolódó levelezést, és könnyen megérti a lényegét.</i>
B1	<i>Magánlevelekben elég jól megérti az események, érzések és kívánságok kifejezését ahhoz, hogy rendszeres levelezést folytasson.</i>
A2	<i>Ismerős témákban meg tudja érteni a szabványlevelek és faxok alapvető fajtáit (pl. tudakozódás, megrendelés, visszaigazolás stb.). Meg tud érteni rövid, egyszerű magánleveleket.</i>
A1	<i>Meg tud érteni rövid, egyszerű képeslapszövegeket.</i>

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

86

OLVASÁS TÁJÉKOZÓDÁS CÉLJÁBÓL	
C2	<i>Mint B2</i>
C1	<i>Mint B2</i>
B2	Gyorsan át tud olvasni hosszú és összetett szövegeket, és megtalálja a lényeges részleteket. Szakmai témák széles körében képes hírek, cikkek és beszámolók tartalmának és fontosságának gyors meghatározására, és eldönti, hogy érdemes-e a szöveget alaposabban is tanulmányozni.
B1	Át tud fésülni hosszabb szövegeket, hogy megtalálja a kívánt információt, és egy adott feladat elvégzéséhez össze tudja gyűjteni a szükséges információt egy szöveg különböző részeiből, illetve különböző szövegekből. Képes megkeresni és megérteni a lényeges információt mindennapi anyagokban, pl. levelekben, brosúrákban és rövid hivatalos dokumentumokban.
A2	Meg tud találni bizonyos megjósolható információt egyszerű, mindennapi anyagokban, például hirdetésekben, prospektusokban, étlapokon, hivatkozási listákon és menetrendekben. Meg tud találni listákon szereplő bizonyos információt, és ki tudja szűrni a szükséges információt (pl. szolgáltatás vagy iparos megtalálása a telefonkönyvben). Meg tudja érteni a közhasználatú táblákat és feliratokat: nyilvános helyeken, például utcán, étteremben, vasútállomáson; munkahelyeken, például útbaigazításokat, utasításokat, veszélyre figyelmeztető táblákat.
A1	Egyszerű feliratokon a leggyakrabban előforduló mindennapi helyzetekben felismer ismerős neveket, szavakat és nagyon alapvető fordulatokat.

OLVASÁS INFORMÁCIÓSZERZÉS ÉS ÉRVEK KERESÉSE CÉLJÁBÓL	
C2	<i>Mint C1</i>
C1	Minden részletében meg tudja érteni az olyan hosszú és összetett szövegek széles körét, amelyek előfordulhatnak a társadalmi, tanulmányi és szakmai életben, azonosítja az apróbb részleteket, beleértve az attitűdöket, valamint a burkolt és kifejtett véleményeket.
B2	Szakterületén belül ki tud szűrni információt, gondolatokat és véleményeket magasan specializálódott szakmai forrásokból. Meg tud érteni szakterületén kívül eső szakirányú cikkeket, amennyiben időnként használhat szótárt, hogy ellenőrizze a szakkifejezések megértését. Meg tud érteni napjaink problémáival foglalkozó cikkeket és beszámolókat, amelyekben az író bizonyos álláspontot vagy nézőpontot képvisel.
B1	Világosan kifejtett érvelésekben megérti a főbb következtetéseket. Felismeri az adott téma tárgyalása során alkalmazott érvelés fonalát, ha nem is teljes részletességgel. Felismeri a számára ismerős témákról szóló, a lényegre koncentráló újságcikkek főbb pontjait.
A2	Képes megtalálni bizonyos információt egyszerűbb írásos anyagokban, például levelekben, brosúrákban és rövid, eseményleíró újságcikkekben.
A1	Fogalmat tud alkotni egyszerűbb információs anyagok és rövid, egyszerű leírások tartalmáról, különösen, ha kép is van hozzá.

Nyelvhasználat és a nyelvhasználó/nyelvtanuló

INSTRUKCIÓK OLVASÁSA	
C2	<i>Mint C1</i>
C1	<i>Minden részletében meg tud érteni egy új géppel vagy eljárással kapcsolatos hosszú, összetett útmutatást, akár kapcsolódik a szakterületéhez, akár nem, amennyiben újraolvashatja a nehéz részeket.</i>
B2	<i>Meg tud érteni szakterületével kapcsolatos hosszú, összetett utasításokat, beleértve a feltételekre és figyelmeztetésekre vonatkozó részeket, amennyiben újraolvashatja a nehéz részeket.</i>
B1	<i>Meg tudja érteni különböző berendezések egyszerű, világosan megfogalmazott használati utasítását.</i>
A2	<i>Meg tudja érteni az egyszerű nyelven megírt előírásokat (például biztonsági előírásokat).</i>
	<i>Meg tudja érteni a mindennapi életben előforduló berendezésekre írt instrukciókat, például egy nyilvános telefon esetében.</i>
A1	<i>Követni tud egyszerű, rövid, írásos útbaigazításokat (például, hogyan jut el X-ből Y-ba).</i>

A Referenciakeret használói gondolkozzanak el, és ahol lehet, fogalmazzák meg, hogy

- *milyen célokra szükséges/biztosított/megkövetelt az olvasás;*
- *milyen típusú szövegek megértése szükséges/biztosított/megkövetelt.*

4.4.2.3. Az *audiovizuális recepció* során a nyelvhasználót egyszerre éri hallott és képi inger. Az ilyen tevékenységek közé tartozik:

- hangosan olvasott szövegek követése;
- feliratos tévéműsorok, videó és filmek nézése;
- új technológiák használata (multimédia, CD - ROM stb.)

Megadtunk egy szemléltető skálát a televízió- és filmnézéshez:

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

	TELEVÍZIO- ÉS FILMNÉZÉS
C2	<i>Mint C1</i>
C1	<i>Követni tud olyan filmeket, amelyek jelentős mértékben tartalmaznak szleng és idiomatikus kifejezéseket.</i>
B2	<i>Meg tudja érteni a legtöbb televíziós hírműsort és az aktuális témákról szóló programokat. Standard dialektusban meg tudja érteni a dokumentumfilmeket, élő interjúkat, talk show-kat, színdarabokat és a filmek többségét.</i>
B1	<i>Sok számára érdekes televíziós program nagy részét megérti, például interjúkat, rövid előadásokat és hírműsorokat, amikor meglehetősen lassan és világosan beszélnek.</i>
	<i>Követni tud sok olyan filmet, amelyben a vizuális megjelenítésen és a cselekvésen nyugszik a történet nagy része, és amelyben a beszéd világos és egyszerű nyelvezetű. Ismerős témákban meg tudja érteni a televíziós programok főbb gondolatait, ha meglehetősen lassan és világosan beszélnek.</i>
A2	<i>Meg tudja határozni olyan televíziós hírműsorok főbb gondolatait, amelyek eseményekről, balesetekről stb. tudósítanak, és amelyekben a vizuális megjelenítés alátámasztja a kommentárt.</i>
	<i>Követni tudja a tényközlő televíziós hírműsorok témaváltásait, és meg tudja állapítani fő tartalmukat.</i>
A1	<i>Nincs leírás</i>

4.4.2.4. A recepciós stratégiák segítségével azonosítjuk a kontextust és a szükséges világismeretet, és a recepciós folyamat során aktiváljuk a megfelelőnek vélt sémákat. Majd ezek a folytatás szervezésével és tartalmával kapcsolatos elvárásokat hoznak létre (*keretbe foglalás*). Receptív tevékenység közben a teljes kontextusban azonosított (nyelvi és nem nyelvi) jelek és a kontextusnak megfelelő lényeges sémák által létrehozott elvárások segítségével válik lehetővé, hogy a mondanivalóról és a mögötte meghúzódó kommunikációs szándékról képet alkossunk. Elvárásainkat fokozatosan közelítve a mondanivalóhoz megszüntetjük a nyilvánvaló és lehetséges hézagokat, hogy képet alkossunk a szöveg teljes jelentéséről, és megfejtjük a mondanivalót és alkotóelemeit (*kikövetkeztetés*). A kikövetkeztetés segítségével kipótolt hiányok okai lehetnek nyelvi korlátok, nehéz receptív körülmények, az asszociatív tudás hiánya, a homályos megfogalmazás, a nem eléggé kifejtett mondanivaló vagy az, hogy a beszélő/író tévesen olyan ismeretet feltételezett a témáról, amivel az olvasó nem rendelkezik. Az így kialakított kép hihetőségére a szöveggörnyezetből és a kontextusból származó jelek segítségével bizonyítékot keresünk, hogy meggyőződhetünk arról, hogy összeillenek-e aktivált sémáinkkal - így értelmezzük az adott szituációt (*a hipotézis felülvizsgálata*). Összeférhetetlenség esetén visszatérünk az első lépéshez (*keretbe foglalás*), és egy olyan alternatív sémát keresünk, ami jobb magyarázatot ad a bejövő jelekre (*korrekciós hipotézisek*).

- **Tervezés** Keretbe foglalás (mentális készlet kiválasztása, sémák aktiválása, elvárások felállítása)

Nyelvhasználat és a nyelvhasználó/nyelvtanuló

- Kivitelezés Jelek azonosítása és azok alapján a mondanivaló kikövetkeztetése
- Értékelés A hipotézis felülvizsgálata: a jelek és sémák összevetése
- Korrekció Korrekciós hipotézisek

Szemléltető skálát készítettünk a következő területre:

	JELEK AZONOSÍTÁSA ÉS KIKÖVETKEZTETÉS (beszélt és írott)
C2	<i>Mint C1</i>
C1	<i>Ügyesen használja a kontextuális, grammatikai és lexikai jeleket az attitűdök, hangulatok és szándékok kikövetkeztetéséhez és a folytatás előrevetítéséhez.</i>
B2	<i>A megértéshez különböző stratégiákat használ, például szöveghallgatáskor a főbb pontok keresése; a megértés ellenőrzése kontextuális jelek segítségével.</i>
B1	<i>Érdeklődési köréhez tartozó témákban a szövegösszefüggés alapján rá tud jönni az ismeretlen szavak jelentésére. Amennyiben a beszéd téma ismerős számára, ki tudja találni az időnként előforduló ismeretlen szavak jelentését a szövegösszefüggésből, és kikövetkezteti a mondat jelentését.</i>
A2	<i>Mindennapi témájú, konkrét, rövid szövegek vagy megnyilvánulások általános jelentésének segítségével a szövegösszefüggésből ki tudja következtetni ismeretlen szavak valószínű jelentését.</i>
A1	<i>Nincs leírás</i>

4.4.3. Interaktív tevékenységek és stratégiák

4.4.3.1. Szóbeli interakció

Interaktív tevékenységek folyamán a nyelvhasználó egy vagy több beszélő-partnerrel váltakozva hol beszélőként, hol hallgatóként vesz részt párbeszéd-s diskurzus létrehozásában, amelyet közösen, az együttműködési elv alapján, a jelentés egyeztetésével alkotnak meg.

Interakció során folyamatosan alkalmazunk receptív és produktív stratégiákat. Vannak kognitív és kollaboratív stratégiák (amelyeket diskurzus stratégiáknak és kooperációs stratégiáknak is hívnak), amelyek az együttműködés és az interakció irányításával kapcsolatosak, mint például a szó átvétele és átadása, a téma megfogalmazása és a megközelítés meghatározása, megoldások javaslata és értékelése, a kifejtett gondolat megismétlése és összefoglalása, közvetítés konfliktus esetén stb.

Interaktív tevékenységek közé tartoznak a következők:

- tranzakciók;
- kötetlen társalgás;
- informális eszmecsere;

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

- formális eszmecsere;
- vita;
- interjú;
- tárgyalás;
- közös tervezés;
- gyakorlati, célirányos együttműködés stb.

Szemléltető skálákat az alábbi területeken adtunk meg:

- általános szóbeli interakció;
- anyanyelvű beszédpartner megértése;
- társalgás;
- informális eszmecsere;
- formális eszmecsere és értekezlet;
- célirányos együttműködés;
- áruk és szolgáltatások megszerzésére irányuló tranzakciók;
- információcsere;
- interjúban való részvétel.

	ANYANYELVŰ BESZÉDPARTNER MEGÉRTÉSE
C2	<i>Bármilyen anyanyelvű beszélőt meg tud érteni, még szakterületén kívül eső elvont és összetett szakirányú témában is, amennyiben lehetősége van arra, hogy alkalmazkodjon a nem standard akcentushoz vagy dialektushoz.</i>
C1	<i>Szakterületén kívül eső elvont és összetett szakirányú témákat is részletesen meg tud érteni, bár szüksége lehet egyes részletek megerősítésére, különösen, ha ismeretlen számára az akcentus.</i>
B2	<i>Zajos környezetben is minden részletében meg tudja érteni, amit köznyelven mondanak neki.</i>
B1	<i>Mindennapi társalgás során követni tudja a hozzá intézett világos beszédet, bár időnként egyes szavak és fordulatok ismétlését kéri.</i>
A2	<i>Eleget megért ahhoz, hogy túl nagy erőfeszítés nélkül boldoguljon egyszerű, begyakorolt beszélgetésekben. Ismerős témákban általában megérti a hozzá intézett világos, köznyelvi beszédet, amennyiben időnként ismétlést vagy körülírást kérhet.</i>
	<i>Meg tudja érteni az egyszerű, mindennapi társalgás során világosan, lassan és közvetlenül hozzá intézett dolgokat; meg lehet érteni vele, hogy miről van szó, ha a beszélő veszi a fáradságot.</i>
A1	<i>Meg tudja érteni a konkrét, egyszerű szükségletek kielégítésére szolgáló mindennapos kifejezéseket, ha egy megértő beszélő közvetlenül hozzá beszél világosan, lassan és ismétlésekkel.</i>
	<i>Meg tudja érteni a gondosan és lassan hozzá intézett kérdéseket és instrukciókat, és követni tud rövid, egyszerű útbaigazításokat.</i>

Nyelvhasználat és a nyelvhasználó/nyelvtanuló

ÁLTALÁNOS SZÓBELI INTERAKCIÓ	
C2	<i>Jól ismeri az idiomatikus és köznyelvi kifejezéseket, és tudatában van a jelentés konnotációs szintjeinek. Pontosan ki tudja fejezni a jelentés finomabb árnyalatait a módosító eszközök széles körének meglehetősen helyes használatával. Olyan gördülékenyen ki tudja kerülni a nehézséget és át tudja fogalmazni mondanivalóját, hogy azt beszélgetőpartnere alig veszi észre.</i>
C1	<i>Folyékonyan, természetes módon, majdnem erőfeszítés nélkül tudja kifejezni magát. Széles körű szókincsrel rendelkezik, ami lehetővé teszi, hogy a hiányokat körülírással pótolja. Ritkán keresgéli észrevehetően a szavakat vagy használ elkerülő stratégiákat; csupán egy gondolati szempontból nehéz téma akadályozhatja a természetes, gördülékeny nyelvhasználatban.</i>
B2	<i>Általános, tanulmányi, szakmai vagy szabadidővel kapcsolatos témák széles körében folyékonyan, helyesen és hatékonyan használja a nyelvet; a gondolatok közötti kapcsolatot világosan jelöli. Jó nyelvhelyességgel, természetes módon tud kommunikálni anélkül, hogy láthatóan korlátoznia kellene mondanivalóját; a körülményeknek megfelelő stílust alkalmaz.</i> <i>Olyan folyékony és természetes interakcióra képes, ami lehetővé teszi a rendszeres interakciót és hosszabb kapcsolat fenntartását anyanyelvű beszélővel, anélkül, hogy az bármelyik fél számára megerőltető lenne. Ki tudja fejezni események és élmények személyes jelentőségét, világosan meg tudja indokolni és fenn tudja tartani nézeteit, megfelelő magyarázatot és érveket szolgáltatva.</i>
B1	<i>Érdeklődési köréhez és szakmájához kapcsolódó, ismerős rutin és nem rutin jellegű témákban elég magabiztosan tud kommunikálni. Tud információt cserélni, ellenőrizni és megerősíteni, megbirkózik kevésbé begyakorolt helyzetekkel, és el tudja magyarázni, hogy valami miért jelent problémát. Ki tudja fejezni gondolatait elvontabb, kulturális témákban, például filmek, könyvek, zene stb. területén.</i> <i>Az egyszerű nyelvezet széles skáláját ki tudja aknázni az utazás közben esetlegesen felmerülő helyzetek többségében. Felkészületlenül is részt tud venni ismerős témákról szóló társalgásban, ki tudja fejezni véleményét, és le tud bonyolítani információcserét ismerős, az érdeklődési köréhez tartozó vagy a mindennapi tevékenységekkel kapcsolatos témákban (pl. család, hobbi, munka, utazás és aktuális események).</i>
A2	<i>Strukturált szituációk és rövid társalgás esetén meglehetősen könnyedén tud részt venni az interakcióban, amennyiben a másik fél szükség esetén segít. Nagy erőfeszítés nélkül tud részt venni egyszerű, begyakorolt beszélgetésekben; kiszámítható, mindennapi helyzetekben fel tud tenni és meg tud válaszolni kérdéseket, gondolatokat, és információt cserél ismerős témákban.</i> <i>Tud olyan egyszerű és begyakorolt feladatokban kommunikálni, amelyek egyszerű és közvetlen információcserét igényelnek a munkával és szabadidővel kapcsolatos ismerős és begyakorolt témákban. Elboldogul nagyon rövid társasági beszélgetésekkel, de ritkán ért meg eleget ahhoz, hogy maga tartsa fenn a beszélgetést.</i>
A1	<i>Részt tud venni egyszerű interakcióban, de a kommunikáció teljesen a lassabb ismétlésen, körülíráson és módosításon múlik. A közvetlen szükségletek vagy nagyon ismerős témák területén fel tud tenni és meg tud válaszolni egyszerű kérdéseket, tud egyszerű állításokat kezdeményezni, illetve azokra reagálni.</i>

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

	TÁRSALGÁS
C2	<i>A társadalmi és magánélet teljes skáláján könnyedén és megfelelően társalog mindenféle nyelvi korlátozás nélkül.</i>
C1	<i>A nyelvet rugalmasan és hatékonyan használja társasági célokra, beleértve az érzelmeket kifejező, humoros és célzásokat tartalmazó nyelvhasználatot is.</i>
B2	<i>Valódi beszélgetőpartnerként tud részt venni hosszú társalgásban a legtöbb általános témában, még zajos környezetben is. Kapcsolatot tud fenntartani anyanyelvű beszélővel anélkül, hogy akaratlanul megnevettené vagy idegesítené őket, vagy olyan viselkedésre készítené őket, ami eltér más anyanyelvű beszélőkkel szemben tanúsított viselkedésüktől. Ki tudja fejezni az érzelmeik különböző fokozatait, és hangsúlyozni tudja az események és élmények személyes jelentőségét.</i>
B1	<i>Ismerős témákban felkészülés nélkül tud részt venni a társalgásban. Mindennapi társalgás során követni tudja a hozzá intézett világos beszédet, bár időnként egyes szavak és fordulatok ismétlését kéri. Képes fenntartani társalgást vagy eszmecsere, de néha nehezen követhető, amikor mondanivalóját pontosan akarja kifejezni. Ki tud fejezni érzelmeiket, és reagálni tud azokra, mint például meglepetés, boldogság, szomorúság, érdeklődés és közömbösség.</i>
A2	<i>Társadalmi kapcsolatokat tud létesíteni: üdvözlés és elköszönés; bemutatkozás/bemutatás; köszönetnyilvánítás. Ismerős témákban általában megérti a hozzá intézett világos, köznyelvi beszédet, amennyiben időnként ismétlést vagy körülírást kérhet. Részt tud venni rövid társalgásokban az érdeklődési körébe tartozó begyakorolt témákban. Egyszerű módon ki tudja fejezni, hogy érzi magát, és köszönetet tud mondani. El tud boldogulni nagyon rövid társasági beszélgetésekkel, de ritkán ért eleget ahhoz, hogy saját maga tartsa fenn a társalgást, bár ha a beszélő veszi a fáradságot, meg lehet vele értetni, hogy miről van szó. Használni tudja az üdvözlés és megszólítás egyszerű, mindennapi udvarias formáit. Meghívást, javaslatot tud tenni és azokra reagálni, valamint elnézést tud kérni és arra reagálni. El tudja mondani, hogy mit szeret és mit nem.</i>
A1	<i>Ismeri a bemutatkozás/bemutatás valamint az alapvető üdvözlési és elköszönési kifejezések használatát. Tud mások hölgyléte felől érdeklődni és a hírekre reagálni. Meg tudja érteni a konkrét, egyszerű szükségletek kielégítésére szolgáló mindennapos kifejezéseket, ha egy megértő beszélő közvetlenül hozzá beszél világosan, lassan és ismétlésekkel.</i>

Nyelvhasználat és a nyelvhasználó/nyelvtanuló

INFORMÁLIS ESZMECSERE (BARÁTOKKAL)	
C2	<i>Mint C1</i>
C1	<i>Csoportos eszmecsere esetén követni tudja a mások között zajló összetett interakciót, és hozzá tud szólni még elvont, összetett és ismeretlen témákhoz is.</i>
B2	<i>Követni tudja az anyanyelvű beszélők között zajló élénk eszmecserét. Pontosan tudja kifejezni gondolatait és véleményét, meggyőzően tud előadni összetett érveléseket, illetve tud azokra reagálni.</i>
	<i>Aktívan részt tud venni számára ismerős helyzetekben zajló informális eszmecserében, megjegyzéseket tesz, világosan kifejezi nézőpontját, értékeli az alternatív javaslatokat, hipotéziseket állít fel, és reagál azokra. Az eszmecsere során némi erőfeszítéssel követni tudja a beszéd nagy részét, de nehézségek találhatják a beszélgetésben való aktív részvételt több anyanyelvű beszélő jelenlétében, akik egyáltalán nem módosítják nyelvhasználatukat. Az eszmecsere során meg tudja indokolni és fenn tudja tartani véleményét azáltal, hogy megfelelő magyarázatot, érveket és megjegyzéseket sorakoztat fel.</i>
B1	<i>Általános témákban meg tudja érteni a körülötte zajló beszéd nagy részét, amennyiben a beszélgetőpartnerek nem használnak nagyon idiomatikus kifejezéseket, és világosan beszélnek. Ki tudja fejezni gondolatait elvont és kulturális témákkal kapcsolatban, például zenéről, filmekről. El tudja magyarázni, hogy valami miért jelent problémát. Rövid megjegyzéseket tud fűzni más nézeteihez. Össze tud hasonlítani és ellentétbe tud állítani különböző alternatívákat, például annak megvitatására, hogy mit csináljanak, hova menjenek, melyiket válasszák stb.</i>
	<i>Barátokkal zajló informális eszmecsere során általában követni tudja a főbb gondolatokat, amennyiben a beszéd világos, standard dialektusban folyik. Érdeklődési köréhez tartozó témákban ki tudja fejteni nézeteit és véleményét, és rá tud kérdezni másokéra. Meg tudja értetni problémamegoldással vagy gyakorlati kérdésekkel kapcsolatos véleményét és reakcióit, pl. hova menjenek, mit csináljanak, hogyan szervezzenek meg egy eseményt (pl. kirándulást). Meggyőződését, véleményét, egyetértését és egyet nem értését udvariasan tudja kifejezni.</i>
A2	<i>Általában meg tudja állapítani a körülötte zajló eszmecsere témáját lassú és világos beszéd esetén. Meg tudja vitatni az esti vagy a hétvégi programot. Tud javaslatot tenni, és arra reagálni. Ki tudja fejezni másokkal való egyetértését és egyet nem értését.</i>
	<i>Részt tud venni mindennapos gyakorlati kérdések egyszerű megvitatásában, ha világosan, lassan és közvetlenül hozzá beszélnek. Meg tudja beszélni, hogy mit tegyenek, hova menjenek, és egyeztetni tudja a találkozót.</i>
A1	<i>Nincs leírás</i>

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

	FORMÁLIS ESZMECSERE ÉS ÉRTEKEZLET
C2	<i>Fenn tudja tartani álláspontját összetett kérdések hivatalos megbeszélésekor, világosan és meggyőzően érvel, nincs hátrányban az anyanyelvű beszélőkhöz képest.</i>
C1	<i>Elvont, összetett, ismeretlen témákban is könnyen követni tudja a vitát. Meggyőzően tudja előadni a hivatalos álláspontot, meg tudja válaszolni a kérdéseket és megjegyzéseket, és összetett ellenérvelésekre folyékonyan, természetes módon és megfelelően reagál.</i>
B2	<i>Követni tudja az élénk vitát, helyesen azonosítja a különböző nézeteket alátámasztó és ellenző érveket. Pontosan tudja kifejezni gondolatait és véleményét, meggyőzően tud előadni összetett érveléseket, illetve tud azokra reagálni.</i>
	<i>Aktívan tud részt venni rutinszerű és nem rutin hivatalos eszmecsereiben. Követni tudja a szakterületéhez kapcsolódó témákban folyó eszmecsereit, a beszélő által kiemelt pontokat részleteiben megérti. El tudja mondani és fenn tudja tartani véleményét, értékelni tudja az alternatív javaslatokat, hipotéziseket állít fel, és reagál azokra.</i>
B1	<i>A szakterületéhez kapcsolódó beszélgetés nagy részét követni tudja, feltéve hogy a beszélgetőpartnerek elkerülik a nagyon idiomatikus fordulatokat, és világosan beszélnek. Nézetét világosan ki tudja fejteni, de vitában való részvételkor nehézségekbe ütközik. Képes számára ismerős témákkal kapcsolatos begyakorolt hivatalos eszmecsereire, amennyiben az világos köznyelven folyik, és amely tényszerű információcserét tartalmaz, és amelyben instrukciókat kap, vagy gyakorlati problémák megoldásának megvitatása folyik.</i>
A2	<i>Lassú és világos beszéd esetén a szakterületéhez kapcsolódó hivatalos eszmecserek során általában követni tudja a témaváltásokat. Közvetlen kérdésre képes lényeges információk cseréjére, és ki tudja fejteni a gyakorlati problémákkal kapcsolatos véleményét, amennyiben kap valamennyi segítséget a megfogalmazáshoz, és szükség esetén visszakérdezhet a főbb pontokra.</i>
	<i>Amikor egy hivatalos értekezleten közvetlenül megszólítják, el tudja mondani, hogy mit gondol a dolgokról, amennyiben szükség esetén a fő pontok megismétlését kérheti.</i>
A1	<i>Nincs leírás</i>

Megjegyzés: A skálán megadott szintleírásokat nem mértük be empirikusan, a mérési modell szerint.

Nyelvhasználat és a nyelvhasználó/nyelvtanuló

	CÉLIRÁNYOS EGYÜTTMŰKÖDÉS (pl. autójavítás, dokumentum megvitatása, esemény megrendezése)
C2	<i>Mint B2</i>
C1	<i>Mint B2</i>
B2	<i>A részletes instrukciókat megbízhatóan meg tudja érteni. Elő tudja segíteni a munka menetét azzal, hogy megkér másokat, hogy csatlakozzanak, kikéri véleményüket stb. Világosan fel tud vázolni egy ügyet vagy problémát, megfontolva az okokat és következményeket, és mérlegeli a különböző megközelítések előnyeit és hátrányait.</i>
B1	<i>Követni tudja az elmondottakat, bár időnként ismétlést vagy magyarázatot kell kérnie, ha a másik fél gyorsan vagy hosszasan beszél. El tudja magyarázni, hogy valami miért jelent problémát, meg tudja vitatni, hogy mi a következő teendő, össze tudja hasonlítani és ellentétbe tudja állítani a különböző alternatívákat. Rövid megjegyzéseket tud tenni mások nézeteire.</i>
	<i>Általában követni tudja az elmondottakat, és amikor szükséges, meg tudja ismételni az elhangzottak egy részét a kölcsönös megértés megerősítése céljából. Meg tudja értetni másokkal a lehetséges megoldásokkal vagy teendőkkel kapcsolatos véleményét és reakcióit, rövid érveket és magyarázatokat szolgáltatva. Meg tud kérni másokat, hogy osszák meg vele a tennivalókkal kapcsolatos nézeteiket.</i>
A2	<i>Eleget megért ahhoz, hogy nagyobb erőfeszítés nélkül megbirkózzon egyszerű begyakorolt feladatokkal, és amikor nem ért meg valamit, nagyon egyszerű módon ismétlést kér. Meg tudja vitatni, hogy mit tegyenek, javaslatokat tesz és válaszol azokra, tud útbaigazítást kérni és adni.</i>
	<i>Jelezni tudja, hogy mikor követi a beszélgetést, és ha a beszélő veszi a fáradságot, meg lehet érteni vele azt, ami szükséges. Egyszerű, begyakorolt feladatok során tud kommunikálni egyszerű fordulatok segítségével, hogy kérjen és adjon dolgokat, egyszerű információt kérjen, és megvitassa a teendőket.</i>
A1	<i>Meg tud érteni egyszerű, hozzá intézett, gondosan és lassan megfogalmazott kérdéseket és instrukciókat, és követni tud rövid, egyszerű útbaigazításokat. Képes másoktól dolgokat kérni és másoknak dolgokat adni.</i>

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

ÁRUK ÉS SZOLGÁLTATÁSOK MEGSZERZÉSÉRE IRÁNYULÓ TRANZAKCIÓK	
C2	<i>Mint B2</i>
C1	<i>Mint B2</i>
B2	<p><i>Nyelvileg boldogulni tud egy nézeteltérés megoldásának megvitatásakor, például véletlenül kapott parkolócédula, egy lakás megrongálása miatti pénzügyi felelősség vagy baleseti felelősség esetén.</i></p> <p><i>Elő tud adni egy kártérítési ügyet, meggyőző nyelvhasználattal mondja el kártérítési igényét, és világosan körülhatárolja az engedményeket, amelyekre hajlandó.</i></p> <p><i>El tudja magyarázni a felmerült problémát, és világosan ki tudja fejteni, hogy a szolgáltatónak/vásárlónak engedményt kell tennie.</i></p>
B1	<p><i>Meg tud birkózni az utazás során felmerülő ügyek nagy részével, például utazás, szállás intézése vagy ügyintézés a hatóságokkal külföldi látogatás során.</i></p> <p><i>Elboldogul a boltban, postán, bankban előforduló kevésbé begyakorolt helyzetekben, pl. nem megfelelő áru visszavitele. Képes panaszt tenni.</i></p> <p><i>Utazási előkészületkor utazási irodában, vagy utazás közben el tud boldogulni a legtöbb előforduló helyzetben, pl. ismeretlen úti cél esetén megkérdez egy utast, hogy hol kell leszállni.</i></p>
A2	<p><i>Meg tud birkózni a mindennapi élet gyakran előforduló aspektusaival, pl. utazás, szállás, étkezés és vásárlás.</i></p> <p><i>Idegenforgalmi hivatalban be tud szerezni minden szükséges információt, amennyiben egyszerű, nem különleges témáról van szó.</i></p> <p><i>Tud mindennapi árukat és szolgáltatásokat kérni és adni.</i></p> <p><i>Meg tud szerezni utazással kapcsolatos egyszerű információt, tudja használni a tömegközlekedési eszközöket: buszt, vonatot, taxit; tud útbaigazítást kérni és adni, valamint jegyet váltani.</i></p> <p><i>Rá tud kérdezni dolgokra, és végre tud hajtani egyszerű tranzakciókat boltban, postán és bankban.</i></p> <p><i>Mennyiséggel, darabszámmal, eladási árral stb. kapcsolatos információt tud kérni és adni.</i></p> <p><i>Le tud bonyolítani egyszerű vásárlást; meg tudja mondani, mit akar, és meg tudja kérdezni az áru árát.</i></p> <p><i>Tud ételt rendelni.</i></p>
A1	<p><i>Tud különböző dolgokat kérni és adni.</i></p> <p><i>Képes számokat, mennyiségeket, költséget és az időt kezelni.</i></p>

Nyelvhasználat és a nyelvhasználó/nyelvtanuló

INFORMÁCIÓCSERE	
C2	<i>Mint B2</i>
C1	<i>Mint B2</i>
B2	<i>Foglalkozásában betöltött szerepéhez kapcsolódóan mindenféle ügyben képes összetett információ és tanács megértésére és cseréjére.</i>
	<i>Megbízhatóan át tud adni részletes információt. Világosan és részletesen le tudja írni, hogyan kell egy eljárást lebonyolítani. Összegezni és jelenteni tud több forrásból származó információt és érvet.</i>
B1	<i>Saját szakterületén belül ismerős, rutin és nem rutin dolgokkal kapcsolatban viszonylag magabiztosan tudja a felhalmozódott tényszerű információt cserélni, ellenőrizni és megerősíteni. Tud részletes instrukciót adni, pl. hogyan kell valamit csinálni. Össze tud foglalni elbeszélést, újságcikket, előadást, eszmeecserét, interjút vagy dokumentumfilmet, és arról véleményt tud nyilvánítani, valamint a további részletekre vonatkozó kérdéseket meg tudja válaszolni.</i>
	<i>Képes egyszerű, tényszerű információ megszerzésére és továbbadására. Tud részletes instrukciókat kérni és követni. Képes részletesebb információ megszerzésére.</i>
A2	<i>Eleget megért ahhoz, hogy túl nagy erőfeszítés nélkül boldoguljon egyszerű, begyakorolt beszélgetésekben. Elboldogul a mindennapos, gyakorlati teendőkkel: képes egyszerű, tényszerű információ megszerzésére és továbbadására. Fel tud tenni és meg tud válaszolni szokásokkal és begyakorolt tevékenységekkel kapcsolatos kérdéseket. Fel tud tenni és meg tud válaszolni szabadidős és múltbeli tevékenységekkel kapcsolatos kérdéseket.</i>
	<i>Tud rövid, egyszerű útbaigazításokat és instrukciókat adni és követni, pl. elmagyarázza, hogyan kell valahova eljutni. Tud kommunikálni egyszerű és begyakorolt feladatokban, amelyekben egyszerű és közvetlen információcserére van szükség. Ismerős és begyakorolt feladatokban le tud bonyolítani korlátozott információcserét. Fel tud tenni és meg tud válaszolni munkával és szabadidővel kapcsolatos egyszerű kérdéseket. Tud útbaigazítást kérni és adni térkép segítségével. Tud személyes adatokat kérni és megadni.</i>
A1	<i>Meg tudja érteni a gondosan, lassan hozzá intézett kérdéseket és instrukciókat, és követni tud rövid, egyszerű útbaigazításokat. A közvetlen szükségletek vagy nagyon ismerős témák területén fel tud tenni és meg tud válaszolni egyszerű kérdéseket, valamint tud egyszerű állításokat kezdeményezni és azokra reagálni. Fel tud tenni és meg tud válaszolni kérdéseket önmagával és másokkal kapcsolatban: pl. hol laknak, ismerősök, tulajdöntárgyak. Ki tudja fejezni az időt hasonló kifejezésekkel, mint pl. jövő héten, múlt pénteken, novemberben, három órákor.</i>

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

INTERJÚBAN VALÓ RÉSZVÉTEL	
C2	<i>Kiválóan elboldogul saját szerepével a párbeszédben, beszédét megszerkeszti, és határozottan, teljesen folyékonyan kommunikál mind az interjúkészítő, mind az interjúalany szerepében; nem érzi magát hátrányban az anyanyelvű beszélővel szemben.</i>
C1	<i>Teljes mértékben részt tud venni az interjúban akár interjúkészítőként, akár interjúalanyként, a megvitatott témát mindenféle segítség nélkül folyékonyan kifejti és felépíti; jól kezeli a közbeszólásokat.</i>
B2	<i>Hatékony, folyékony interjút tud kivitelezni, természetes módon eltér az előre elkészített kérdésektől, reagál és rákérdez az érdekes válaszokra. Interjú folyamán tud kezdeményezni, ki tudja fejteni és fel tudja építeni gondolatait anélkül, hogy az interjúkészítő különösebb segítségére vagy bátorítására szorulna.</i>
B1	<i>Meg tudja adni az interjú/konzultáció során kért konkrét információt (pl. tünetek leírása orvosnál), de ezt korlátozott pontossággal teszi. Kivitelezni tud előre elkészített interjút, ellenőrzi és megerősíti az információt, bár időnként lehet, hogy ismétlést kell kérnie, ha a másik személy válasza gyors vagy hosszú. Tud kezdeményezni (pl. új téma felhozatalával) interjú/konzultáció során, de az interakció folyamán nagyon függ az interjú készítőjétől. Előre elkészített kérdőív alapján megszerkesztett interjút tud készíteni, és néhány rögtönzött kérdéssel rá tud kérdezni további részletekre.</i>
A2	<i>Interjú során meg tudja értetni magát, ismerős témákról tud gondolatokat és információt közölni, amennyiben időnként kérhet magyarázatot, és kap némi segítséget mondanivalójának megfogalmazásában. Interjú során meg tud válaszolni egyszerű kérdéseket, és tud egyszerű állításokra reagálni.</i>
A1	<i>Interjú során válaszolni tud a nagyon lassan és világosan mondott egyszerű személyes adatokra vonatkozó kérdésekre, ha a beszéd közvetlen és nem idiomatikus.</i>

4.4.3.2. Írásbeli interakció

Az írott nyelven történő interakció a következő tevékenységeket tartalmazza:

- jegyzetek, emlékeztetők továbbítása és cseréje, amikor a szóbeli interakció lehetetlen vagy nem megfelelő;
- levelezés levélben, faxon, elektronikus levelezés stb.;
- megállapodások, szerződések, közlemények stb. szövegének egyeztetése, vázlatok átírása és cseréje, módosítások és javítások során;
- online és offline számítógépes konferenciában való részvétel.

4.4.3.3. Természetesen a *szemtől szemben zajló interakció* több média használatát is jelentheti, amely lehet szóbeli, írásbeli, audiovizuális, paralingvisztikai (lásd 4.5.5.) és paratextuális (lásd 4.5.6.).

Nyelvhasználat és a nyelvhasználó/nyelvtanuló

4.4.3.4 A számítógépes programok rohamos fejlődése következtében az ember és a gép közötti interaktív kommunikáció egyre fontosabb szerepet játszik a közéleti, szakmai, oktatási, sőt még a személyes tartományban is.

Szemléltető skálákat biztosítottunk

- általános írásbeli interakció;
- levelezés;
- feljegyzések, üzenetek és formanyomtatványok területén.

ÁLTALÁNOS ÍRÁSBELI INTERAKCIÓN	
C2	<i>Mint C1</i>
C1	<i>Világosan és pontosan ki tudja fejezni magát, rugalmasan és hatékonyan kommunikál a címzettel.</i>
B2	<i>Írásban hatékonyan fejt ki híreket és nézeteket, illetve reagál másokéra.</i>
B1	<i>Ki tud fejezni információt és gondolatokat mind konkrét, mind elvont témákban, ellenőrzi az információt, rákérdez problémákra, vagy elfogadható pontossággal elmagyarázza azokat. Meg tud írni egyszerű, közvetlen fontosságú információt közlő vagy kérő levelet vagy feljegyzést úgy, hogy megérteti a fontosnak érzett gondolatokat.</i>
A2	<i>A közvetlen szükségletekhez kapcsolódó témákban tud rövid, egyszerű feljegyzéseket készíteni állandósult kifejezések használatával.</i>
A1	<i>Tud személyes adatokat kérni vagy megadni írásos formában.</i>

LEVELEZÉS	
C2	<i>Mint C1</i>
C1	<i>Magánlevelezésben világosan és pontosan fejezi ki magát, rugalmasan és hatékonyan használja a nyelvet, beleértve az érzelmeket kifejező, humoros és célzásokat tartalmazó nyelvhasználatot.</i>
B2	<i>Leveleiben ki tudja fejezni a különböző érzelmi fokozatokat, kiemeli az események és élmények személyes jelentőségét, és megjegyzéseket tesz a levelezőpartner híreivel és nézeteivel kapcsolatban.</i>
B1	<i>Magánleveleiben tud híreket közölni, és ki tudja fejezni gondolatait elvont és kulturális témákkal kapcsolatban, mint például a zene vagy a film.</i>
	<i>Magánleveleiben viszonylag részletesen tud írni élményekről, érzésekről és eseményekről.</i>
A2	<i>Tud nagyon egyszerű magánlevelet írni, amelyben köszönetet tud mondani, és elnézést tud kérni.</i>
A1	<i>Rövid, egyszerű képeslapszöveget tud írni.</i>

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

FELJEGYZÉSEK, ÜZENETEK ÉS FORMANYOMTATVÁNYOK	
C2	<i>Mint B1</i>
C1	<i>Mint B1</i>
B2	<i>Mint B1</i>
B1	<i>Fel tud jegyezni tudakozódással és problémák magyarázatával kapcsolatos üzeneteket. Közvetlen jelentőségű egyszerű információt közlő feljegyzéseket/üzeneteket tud írni barátainak, szolgáltatóknak, tanároknak és másoknak, akik mindennapi életében szerepet játszanak, és a számára fontos gondolatokat érthetően közli.</i>
A2	<i>Át tud venni rövid, egyszerű üzenetet, amennyiben ismétlést vagy körülírást kérhet. Tud a közvetlen szükségletekhez kapcsolódó rövid, egyszerű feljegyzéseket és üzeneteket írni.</i>
A1	<i>Le tud írni számokat és dátumokat, saját nevét, nemzetiségét, címét, korát, születési idejét vagy az országba való megérkezésének idejét stb. például szállodai bejelentőlapon.</i>

A Referenciakeret használói gondolkozzanak el, és ahol lehet, fogalmazzák meg, hogy

- *milyen kommunikatív interakció szükséges/biztosított/megkövetelt a tanulótól;*
- *milyen szerepek interakciós eljátszása szükséges/biztosított/megkövetelt a tanulótól.*

4.4.3.5 Interakciós stratégiák

Vannak olyan tevékenységek, amelyek csak a diskurzus közös létrehozására jellemzőek, de az interakció a receptív és a produktív tevékenységeket is magában foglalja, ezért az interakcióban valamennyi fent említett recepciós és produkciós stratégia szerepet játszik.

A szóbeli interakció során a beszélgetőpartnerek közösen hozzák létre a diskurzus jelentését. Bizonyos fokú közös mentális kontextus megteremtésével jár ez a folyamat, mely valós időben zajlik, és melynek révén a beszélgetőpartnerek az adottnak vehető dolgokat meghatározzák, egymás álláspontját feltérképezik, közelednek egymás nézetei felé, vagy fenntartják a kényelmes távolságot. Mindez azt jelenti, hogy a receptív és produktív stratégiákon kívül vannak olyan stratégiák is, amelyek kizárólag az interakcióra jellemzőek és e folyamat irányításával kapcsolatosak. Ezen kívül az a tény, hogy az interakció elsősorban szemtől szemben zajlik, nyelvi szempontból sokkal nagyobb redundanciát eredményez mind a szöveg, mind a paralingvisztikai jellemzők és a kontextuális jelek viszonylatában. Ezek mindegyike bővebben vagy kevésbé nyíltan fejthető ki, annyira, amennyire a résztvevők a folyamat állandó figyelemmel követése során ennek szükségét látják.

Nyelvhasználat és a nyelvhasználó/nyelvtanuló

A szóbeli interakció tervezése azt jelenti, hogy a beszélgető felek a megfelelő sémákat aktiválják, vagy létrehozzák a lehetséges szóváltások „forgatókönyvét” (*keretbe foglalás*), felméri a köztük és a többi beszélgetőpartner között fennálló kommunikációs távolságot (*információs/véleménybeli szakadék azonosítása; adottnak vélhető dolgok felmérése*), hogy meghozzák a lehetőségekkel kapcsolatos döntéseiket, és előkészítik a lehetséges lépéseket (*lépések megtervezése*). A tevékenység folyamán a nyelvhasználók szóátvételi stratégiákat alkalmaznak annak érdekében, hogy beszélgetést kezdeményezzenek (*szó átvétele*), nyomatékokat adjanak a beszélgetésben való közreműködésüknek, a beszélgetés fonalát a megfelelő irányba tereljék (*együttműködés: interperszonális*), elősegítsék egymás kölcsönös megértését és a tárgynál maradáást (*együttműködés: fogalomalkotási*), továbbá azért, hogy ők maguk segítséget kérhessenek a megfogalmazásban (*segélykérés*). A tervezéshez hasonlóan, az értékelés is kommunikatív szinten történik: a megfelelőnek gondolt sémák összevetése a tényleges történésekkel (ellenőrzés: *sémák, forgatókönyv*), valamint annak ellenőrzése, hogy a dolgok mennyire haladnak a kívánt irányba (ellenőrzés: *hatás, siker*). Félreértés vagy kibogozhatatlan kétértelműség esetén lehet, hogy magyarázatot kell kérni akár a kommunikációs szándékra, akár a nyelvi megfogalmazásra vonatkozólag (*magyarázat kérése és adása*), továbbá kísérletet kell tenni a kommunikáció helyreállítására és a félreértések tisztázására (*kommunikációs korrekció*).

- Tervezés
 - keretbe foglalás (a forgatókönyv kiválasztása)
 - információs/véleménybeli szakadék felismerése (boldogulási feltételek)
 - az előre feltételezhető dolgok felmérése
 - lépések tervezése
- Kivitelezés
 - szó átvétele
 - együttműködés (interperszonális)
 - együttműködés (fogalomalkotási)
 - váratlan fordulatok kezelése
 - segélykérés
- Értékelés
 - ellenőrzés (séma, forgatókönyv)
 - ellenőrzés (hatás, siker)
- Korrekció
 - magyarázat kérése
 - magyarázat adása
 - kommunikációs korrekció

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

Szemléltető skálákat adtunk meg

- a szó átvétele;
- az együttműködés;
- a magyarázatkérés területén.

102

	A SZÓ ÁTVÉTELE
C2	<i>Mint C1</i>
C1	<i>A könnyen előhívható diskurzus funkciók széles köréből ki tud választani egy alkalmas fordulatot megjegyzései megfelelő bevezetéséhez, annak érdekében, hogy átvegye a szót, vagy időt nyerjen, és magánál tartsa a szó jogát, amíg gondolkodik.</i>
B2	<i>Megfelelő módon tud bekapcsolódni az eszmecserebe, és ezt megfelelő nyelvezet használatával teszi. A szó átvételének szabályait hatékonyan alkalmazva megfelelő módon tud diskurzust kezdeményezni, fenntartani és befejezni. Tud diskurzust kezdeményezni, át tudja venni a szót megfelelő időben, és be tudja fejezni a társalgást, amikor szüksége van rá, hogy befejezze, de ez nem mindig sikerül elegánsan. Állandósult szókapcsolatokat („Nehéz erre a kérdésre válaszolni”) tud használni azért, hogy időt nyerjen és megtartsa a szót, amíg megfogalmazza mondanivalóját.</i>
B1	<i>Ismerős témában be tud kapcsolódni az eszmecserebe, megfelelő fordulatot használva ahhoz, hogy átvegye a szót. Szemtől szemben egyszerű társalgást tud kezdeményezni, fenntartani és befejezni számára ismerős vagy érdekes témákban.</i>
A2	<i>Használni tud egyszerű megoldásokat rövid társalgás megkezdéséhez, fenntartásához és befejezéséhez. Szemtől szemben tud egyszerű társalgást kezdeményezni, fenntartani és befejezni. Figyelmet tud kérni.</i>
A1	<i>Nincs leírás</i>

	EGYÜTTMŰKÖDÉS
C2	<i>Mint C1</i>
C1	<i>Saját gondolatait ügyesen kapcsolja a többi beszélőéhez.</i>
B2	<i>Visszajelzést tud adni, kommentálja az állításokat és közbeszólásokat, és ilyen módon elősegíti az eszmecsere kibontakozását. Ismerős témában terelni tudja a beszélgetés menetét, megerősíti a megértést, másokat bevon a beszélgetésbe stb.</i>
B1	<i>A társalgás vagy eszmecsere menetének fenntartásához ki tudja aknázni a rendelkezésére álló nyelvi és stratégiai eszközök alapvető készletét. Össze tudja foglalni az eszmecsereben addig elhangzottakat, és ily módon elősegíti, hogy a beszélgetőpartnerek a lényegre összpontosítsanak. Meg tudja ismételni a mások által elmondottak egy részét a kölcsönös megértés megerősítése érdekében és azért, hogy fenntartsák a gondolatmenet megfelelő irányát. Másokat be tud vonni az eszmecserebe.</i>
A2	<i>Jelezni tudja, hogy mikor követi a beszélgetést.</i>
A1	<i>Nincs leírás</i>

Nyelvhasználat és a nyelvhasználó/nyelvtanuló

	MAGYARÁZATKÉRÉS
C2	<i>Mint B2</i>
C1	<i>Mint B2</i>
B2	<i>Rá tud kérdezni az elhangzottakra, hogy ellenőrizze, megértette-e azt, amit a beszélő mondani akart, és tisztázza a homályos pontokat.</i>
B1	<i>Meg tud kérni valakit arra, hogy tisztázza vagy fejtse ki, amit az imént mondott.</i>
A2	<i>Nagyon egyszerű módon ismétlést tud kérni, ha valamit nem ért. Állandósult szókapcsolatok segítségével a meg nem értett kulcsszavak vagy fordulatok magyarázatát tudja kérni.</i>
	<i>El tudja mondani, hogy nem követte a beszélgetést.</i>
A1	<i>Nincs leírás</i>

4.4.4. Közvetítő tevékenységek és stratégiák

Közvetítő tevékenységek során a nyelvhasználó nem saját gondolatait fejezi ki, hanem egyszerűen olyan partnerek között közvetít, akik nem képesek egymás közvetlen megértésére, általában (de nem kizárólag) különböző nyelvek beszélői között. A közvetítő tevékenységek közé tartozik a szóbeli tolmácsolás és írott fordítás, valamint a szöveg összefoglalása vagy átfogalmazása ugyanazon a nyelven, amikor a célközönség számára az eredeti szöveg nem érthető, pl.:

4.4.4.1. Szóbeli közvetítés:

- szinkrontolmácsolás (konferenciák, értekezletek, hivatalos beszédek stb.);
- követő tolmácsolás (üdvözlő beszédek, idegenvezetés stb.);
- informális tolmácsolás
- idegen turisták számára saját országában;
- anyanyelvű beszélők számára külföldön;
- társasági és ügyintézési helyzetekben barátoknak, családnak, ügyfeleknek, külföldi vendégeknek stb.;
- táblák, étlapok, feliratok stb.

4.4.4.2. Írásbeli közvetítés:

- pontos fordítás (pl. szerződések, jogi és tudományos szövegek stb.);
- műfordítás (regények, dráma, költészet, szöveggönyvek stb.);
- a lényeg összefoglalása (újság- vagy folyóiratcikk stb.) a célnyelven belül vagy a forrás- és a célnyelv között;
- átfogalmazás (szakszöveg laikusoknak stb.).

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

4.4.4.3. A közvetítő stratégiák alkalmazása azt tükrözi, hogy milyen módon lehet korlátozott forrásokra támaszkodva feldolgozni az információt úgy, hogy mégis ugyanazt a jelentést hordozza. E folyamat részeként lehet, hogy a közvetítő előre megtervezi a rendelkezésére álló források megszerezését és maximális kiaknázását (*háttértudás megszerzése; segítségkeresés; szójegyzék készítése*), valamint azt is mérlegeli, hogyan kezelje az adott feladatot (*a beszélgetőpartnerek szükségleteinek mérlegelése; a tolmácsolás egységének kiválasztása*). A tolmácsolás, magyarázat vagy fordítás folyamatában a közvetítőnek figyelnie kell arra, amit mondani fognak, mialatt megfogalmazza az éppen elhangzottakat. Tehát általában egyszerre két különböző szövegdarabot vagy tolmácsolási egységet kell kezelnie (*előrettekintés*). Meg kell jegyeznie a szókincsét bővítő kifejezési módokat (*lehetőségek, azonosságok megjegyzése*), és megbízható szövegdarabokat (*előre gyártott szövegrészeket*) kell összeállítania, amelyek az előrettekintéshez szabad feldolgozási kapacitást teremtenek. Másrészt olyan technikákra is szüksége van, amelyek az előrettekintés mellett lehetővé teszik, hogy elboldoguljon a bizonytalan részekkel, és elkerülje a sikertelenséget (*hiányok áthidalása*). Az értékelés kommunikatív (*a mondanivaló megfeleltetésének ellenőrzése*) és nyelvi szinten (*a nyelvhasználat következetességének ellenőrzése*) történik, és természetesen az írott fordítás esetében a forrásművek és az érintett terület szakembereivel való konzultáció (*munkák átnézése*) útján korrekcióhoz vezet.

- Tervezés háttértudás megszerzése;
 segítségkeresés;
 szójegyzék készítése;
 a beszélgetőpartnerek szükségleteinek mérlegelése;
 a tolmácsolás egységének kiválasztása.
- Kivitelezés előrettekintés: az input feldolgozása és az utolsó szövegdarab megfogalmazása valódi időben egyszerre;
 lehetőségek, azonosságok megjegyzése;
 hiányok áthidalása;
- Értékelés a két változat megfeleltetésének ellenőrzése;
 a nyelvhasználat következetességének ellenőrzése;
- Korrekció finomítás szótárhasználat, szinonimaszótár segítségével
 konzultáció szakemberekkel, forrásművek átnézése.

Még nem készültek szemléltető skálák.

A Referenciakeret használói gondolkozzanak el, és ahol lehet, fogalmazzák meg, hogy

- *milyen közvetítő tevékenység lesz szükséges/biztosított/megkövetelt a tanulótól.*

4.4.5. Nem verbális kommunikáció

4.4.5.1 Az (általában szemtől szemben folyó szóbeli) nyelvi tevékenységeket kísérő **gyakorlati cselekvések** közé tartoznak az alábbiak:

- *rámutatás* pl. ujjal, kézzel, pillantással, bólintással. Ezeket a tevékenységeket a tárgyak, személyek azonosításához szükséges mutató névmásokkal használjuk, pl.: „Megkaphatom azt? Nem, nem azt, hanem azt”;
- *szemléltetés*, mutató névmásokkal, egyszerű jelen idejű igékkel és segédigékkel együtt. „Megfogom, és megjavítom. Így. Most csináld ugyanezt!”;
- *világosan megfigyelhető cselekvések*, amelyekről elbeszélés, megjegyzések, utasítások stb. során feltételezzük, hogy ismertek, mint például:
 - „Ezt többé ne csináld!”
 - „Jól van!”
 - „Jaj ne! Leejtette!”

Az összes ilyen esetben a cselekvés megfigyelése nélkül a megnyilvánulás értelmezhetetlen.

A Referenciakeret használói gondolkozzanak el, és ahol lehet, fogalmazzák meg, hogy

- *milyen készségi szinten szükséges/biztosított/megkövetelt a tanulótól a cselekvések szavakhoz való kapcsolása, és fordítva;*
- *mely szituációkban szükséges/biztosított/megkövetelt, hogy így tegyen.*

4.4.5.2. A paralingvisztikához tartozik

A testbeszéd. A paralingvisztikai testbeszéd annyiban különbözik a nyelvvel kísért gyakorlati cselekvésektől, hogy ez konvencionális jelentést hordoz, amelyek kultúrák között eltérhetnek. Például sok európai országban használják a következőket:

- gesztusok (pl. ökölrázás tiltakozás kifejezésére);
- arckifejezések (pl. mosoly vagy szemöldökráncolás);
- testtartás (pl. görnyedt testtartás kétségbeesés kifejezésére, vagy előrehajlás érdeklődés kifejezésére);
- szemkontaktus (pl. cinkos kacsintás vagy hitetlenkedő pillantás);
- testkontaktus (pl. csók vagy kézfogás);
- távolságtartás (pl. közel vagy távol állás).

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

Nyelven kívüli beszédhangok. Az ilyen hangok (vagy szótagok) paralingvisztikai jellegűek abban az értelemben, hogy hagyományossá vált jelentést hordoznak, de kívül esnek a nyelv rendes fonológiai rendszerén, például:

„pszt”	csendet!
„s-s-s”	nyilvános helytelenítés kifejezése
„brr”	undor kifejezése
„cc”	udvarias helytelenítés kifejezése

Prozódiai jellemzők. Ezeknek a jellemzőknek a használata paralingvisztikai, ha konvencionálizálódott jelentést hordoznak (pl. attitűdökhöz és lelkiállapotokhoz kapcsolódóan), de kívül esnek a rendes fonológiai rendszeren, amelyben a prozódiai tulajdonságok, mint a hosszúság, hangnem és hangsúly szerepet játszhatnak, például:

hangminőség	(érdes, ziháló, éles stb.)
hangmagasság	(dörmögő, nyafogó, visító stb.)
hangerő	(suttogó, mormogó, kiabáló stb.)
hosszúság	(pl. na-a-a-a-agyon jó!)

Sok paralingvisztikai hatás a hangmagasság, hanghosszúság, hangerő és hangminőség kombinációjával keletkezik.

Különbséget kell tenni a paralingvisztikai kommunikáció és a kidolgozott jelbeszédrendszerek között, amelyek jelenleg a Referenciakeret körén kívül esnek, bár munkájukban számos itt ismertetett fogalmat és kategóriát azon a területen dolgozó szakemberek is hasznosnak találhatnak.

A Referenciakeret használói gondolkozzanak el, és ahol lehet, fogalmazzák meg, hogy

- *milyen paralingvisztikai viselkedések a) felismerése és megértése b) használata szükséges/biztosított/megkövetelt a tanulótól.*

Nyelvhasználat és a nyelvhasználó/nyelvtanuló

4.4.5.3. Paratextuális tulajdonságok: az írott szövegekben hasonló „paralingvisztikai” szerepek játszódnak le a következő eszközökkel:

- illusztrációk (fényképek, rajzok stb.)
- grafikonok, táblázatok, diagramok, ábrák stb.
- tipográfiai tulajdonságok (betűtípus, sorköz, aláhúzás, elrendezés stb.)

A Referenciakeret használói gondolkozzanak el, és ahol lehet, fogalmazzák meg, hogy

- *milyen paratextuális tulajdonságok a) felismerése és az arra történő reagálás b) használata szükséges/biztosított/megkövetelt a tanulótól.*

4.5. Kommunikatív nyelvi folyamatok

Ahhoz, hogy beszélőként, íróként, hallgatóként vagy olvasóként cselekedhessen, a tanulónak képesnek kell lennie különböző készségi szintű cselekvéssorok végrehajtására.

A beszédhez a tanulónak képesnek kell lennie

- a mondanivaló *megtervezésére* és *elrendezésére* (kognitív készségek);
- a nyelvi megnyilvánulás *megfogalmazására* (nyelvi készségek);
- a megnyilvánulás *kiejtésére* (fonetikai készségek).

Az íráshoz a tanulónak képesnek kell lennie

- a mondanivaló *elrendezésére* és *megfogalmazására* (kognitív és nyelvi készségek);
- a szöveg *kézzel* vagy *géppel* történő leírására (manuális készségek), vagy a szöveg írásba való átültetésének más módjára.

A beszédértéshez a tanulónak képesnek kell lennie

- a megnyilvánulás *érzékelésére* (auditív fonetikai készségek);
- a nyelvi mondanivaló *azonosítására* (nyelvi készségek);
- a mondanivaló *megértésére* (szemantikai készségek);
- a mondanivaló *értelmezésére* (kognitív készségek).

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

Az olvasott szöveg értéséhez a tanulónak képesnek kell lennie

- az írott szöveg *érzékelésére* (vizuális készségek);
- az írás *felismerésére* (ortográfiai készségek);
- a mondanivaló *azonosítására* (nyelvi készségek);
- a mondanivaló *megértésére* (szemantikai készségek);
- a mondanivaló *értelmezésére* (kognitív készségek).

Ezeknek a folyamatoknak a megfigyelhető részeit jól ismerjük. Másokat azonban, amelyek a központi idegrendszerben játszódnak, kevésbé ismerünk. A következő elemzés csupán a folyamat egyes részeit kívánja azonosítani, amelyek szerepet játszanak a nyelvtudás fejlődésében.

4.5.1. Tervezés

Az általános és kommunikatív nyelvi kompetenciák (lásd 5. fejezet) komponenseinek kiválasztása, összekapcsolása és egyeztetése a nyelvhasználó/nyelvtanuló kommunikatív szándékának megvalósításához.

4.5.2. Kivitelezés

4.5.2.1. Produkció

A produkciós folyamat két részből áll:

A *megfogalmazási* komponens felhasználja a tervezési komponens eredményét, és nyelvi formába önti. Ez lexikai, grammatikai, fonológiai (és az írás esetében ortográfiai) folyamatokból áll, amelyek egymástól megkülönböztethetők és bizonyos mértékben függetlenek (pl. diszfázias esetekben), de amelyek pontos összefüggését nem teljesen ismerjük.

A *megformálási* komponens megszervezi a hangképző szervek motoros működését annak érdekében, hogy a fonológiai folyamatok eredményét a hangképző szervek koordinált mozgásává alakítsa, amely során létrejön a szóbeli megnyilvánulást alkotó beszédhullámok sorozata; vagy kézzel, illetve géppel írott szöveg létrehozásakor a kézizmok motoros működését irányítja.

4.5.2.2. Recepció

A *receptív folyamat* négy részből áll, amelyek, bár lineárisan követik egymást (lentől felfelé), állandó frissítésen és átértékelésen mennek át (fentről

Nyelvhasználat és a nyelvhasználó/nyelvtanuló

lefelé) egy tudatalatti interaktív folyamat során, amely a valós világ ismeretén, a sematikus elvárásokon és az új szövegösszefüggések felismerésén alapszik.

- a beszéd és írás érzékelése: hang-/betű-, illetve szófelismerés (nyomtatott és kézírás);
- annak meghatározása, hogy lényeges-e az egész szöveg, illetve valamely része;
- a szöveg nyelvi egészének szemantikai és kognitív megértése;
- a mondanivaló kontextushoz kötődő értelmezése.

A folyamatban szerepet játszó készségek:

- érzékelési készségek;
- memória;
- dekódolási készségek;
- következtetés;
- előrevetítés;
- képzelet;
- gyors átfutás;
- előre- és visszakeresés.

109

A megértést, különösen írott szöveg esetében, segítheti a segédanyagok, például referenciaanyagok megfelelő használata:

- szótárak (egynyelvű és kétnyelvű);
- szinonima szótárak;
- kiejtési szótárak;
- elektronikus szótárak, nyelvtan- és helyesírás-ellenőrző programok, valamint más segédanyagok;
- nyelvtankönyvek.

4.5.2.3. Interakció

A *szóbeli interakció* során fellépő folyamatok több szempontból is különböznek a beszéd- és beszédértési tevékenységek egyszerű egymás utáni előfordulásától:

- a produktív és receptív folyamatok egymással átfedésben vannak. Mialatt a beszélőpartner még befejezetlen megnyilvánulását feldolgozza, a nyelvhasználó válaszána tervezése elkezdődik a megnyilvánulás természetéről, jelentéséről és értelmezéséről alkotott hipotézise alapján.

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

- a diskurzus egységek felhalmozódnak. Az interakció előrehaladása során a résztvevők közelednek egymáshoz a helyzetről alkotott értékelésükben, elvárásokat hoznak létre, és a lényeges témákra összpontosítanak. Ezeket a folyamatokat a megnyilvánulások formája tükrözi.

Írásbeli interakció során (pl. levelezés levél, fax, elektronikus posta stb. révén) a recepció és a produkció folyamatai egymástól elkülönülnek (bár pl. az interneten folyó elektronikus interakció egyre közelebb kerül a „valós időben” zajló interakcióhoz). A halmozódó interakció hatásai a szóbeli interakciónál leírathoz hasonlatosak.

4.5.3. Ellenőrzés

A stratégiai komponens a kommunikáció folyamán a mentális tevékenységek és kompetenciák frissítését jelenti. Ez mind a produktív, mind a receptív folyamatokra igaz. Ki kell emelnünk, hogy a produktív folyamatok ellenőrzésében az interakció minden szakaszában, a megfogalmazási, a megformálási és az akusztikai szakaszban, fontos szerepet játszik az a visszajelzés, amit a beszélő/író kap.

Tágabb értelemben véve a stratégiai komponens szerepet játszik a kommunikatív folyamatok menet közben történő megfigyelésében, valamint a folyamat ennek megfelelő irányításában is, pl.:

- a váratlan kezelése, például a témában, a téma sémájában bekövetkezett változások stb. esetén;
- az interakció vagy a produkció során - pl. emlékezetkihagyás miatt - bekövetkező elakadások kezelése;
- az adott feladathoz elégtelen kommunikatív kompetenciák kiegyenlítése (kompenzációs stratégiák alkalmazása: mint például átfogalmazás, körülírás, helyettesítés és segélykérés);
- félreértés és félreértelmezés tisztázása (magyarázatkérés);
- nyelvbontások, félrehallások kezelése (korrekciós stratégiák alkalmazása).

A Referenciakeret használói gondolkozzanak el, és ahol lehet, fogalmazzák meg, hogy

- *mely készségekre milyen mértékben van szükség a tanulóktól elvárt kommunikatív feladatok kielégítő elvégzéséhez;*
- *mely készségek létezését tételezhetjük fel, és mely készségeket kell fejleszteni;*
- *milyen segédanyagok hatékony használata szükséges/biztosított/megkövetelt a tanulóktól.*

4.6. Szöveg

Amint ezt a 2. fejezetben kifejtettük, a „szöveg” mindenféle nyelvi kifejezésre utal, legyen az szóbeli megnyilvánulás vagy írás, amelyet a nyelvhasználó/nyelvtanuló befogad, létrehoz vagy cserél. Tehát szöveg nélkül nem létezhet nyelvi kommunikáció. Az összes nyelvi tevékenységet és folyamatot a nyelvhasználó/nyelvtanuló és beszédpartnere szöveghez való viszonya alapján elemezzük és osztályozzuk, akár kész produktumként, akár célként, akár a kidolgozás folyamatában lévő produktumként fogjuk fel a szöveget. Ezekkel a tevékenységekkel és folyamatokkal részletesebben a 4.4. és 4.5. pont alatt foglalkozunk. A szövegek a társadalmi életben különböző funkciókkal rendelkeznek, és ennek megfelelően alaki és tartalmi különbségeket mutatnak fel. A különböző *közegek* különböző célokat szolgálnak. A közeg-, cél- és funkcióbeli különbségek nem csupán a mondanivaló kontextusában, hanem elrendezésében és megjelenésében is e különbségeknek megfelelő eltérésekhez vezetnek. Ennek következtében a szövegeket különböző szövegtípusokba lehet sorolni, amelyek eltérő *műfajokhoz* tartoznak. Lásd az 5.2.3.2. pontot is (makrofunkciók).

4.6.1 Szöveg és közeg

Minden szöveg valamilyen közegben terjed, általában hanghullámok vagy írott produktumok segítségével. Különböző alkategóriákat lehet létrehozni a közegnek a produkció és a recepció folyamatait befolyásoló fizikai jellemzői alapján, pl. beszédben: közvetlen személyes beszélgetés, nyilvános beszéd vagy telefonbeszélgetés, írásban: nyomtatás vagy kézírás, vagy különböző írásmódok. Ahhoz hogy egy bizonyos közegben képes legyen kommunikálni, a nyelvhasználónak/nyelvtanulónak rendelkeznie kell a megfelelő szenzoros/motoros adottságokkal. Beszéd esetén az adott körülmények között jól kell hallania, és jól kell működtetnie a hangképzési és artikulációs szerveit. Rendes írás esetén a megfelelő élességgel kell látnia, és tudnia kell irányítani a kezét. Ezen felül a másutt bemutatott ismeretekre és készségekre is szüksége van, vagyis egyrészt arra, hogy a szöveget képes legyen azonosítani, megérteni és értelmezni, másrészt, hogy képes legyen a szöveget elrendezni, megfogalmazni és létrehozni. Ez minden szövegre igaz.

A fent említettek nem vehetik el azoknak a kedvét az idegen nyelv tanulásától és használatától, akik tanulási vagy szenzoros/motoros rendellenességekkel küszködnek. Sokféle eszközt kifejlesztettek az egyszerű hallókészüléktől a szemmel irányított számítógépes beszéd-szintetizátorig, amelyek a legkomolyabb szenzoros/motoros rendellenességeket is áthidalják, míg a megfelelő módszerek és stratégiák a tanulási rendellenességekkel küzdő fiataloknál figyelemreméltó sikerrel jártak az idegennyelv-tanulásban.

A szájról olvasás, a töredékes hallás és a fonetikai gyakorlatok lehetővé teszik még az erősen nagyothallók számára is, hogy magas szintű szóbeli kommunikációt érjenek el második vagy idegen nyelven. Megfelelő eltökéltség és bátorítás mellett az emberek óriási teljesítményre képesek annak érdekében, hogy a kommunikáció, valamint a szövegértés és a produkció akadályait legyőzzék.

Elméletileg bármilyen közeg bármilyen szöveget közvetíthet. A gyakorlatban azonban a szöveg és a közeg között ennél szorosabb kapcsolat van. Az írás általában nem hordozza a beszédben fellelhető összes, jelentéssel bíró fonetikai információt. Általában az alfabetikus írás önmagában nem hordoz rendszert képező prozódiai információt (pl. hangsúly, intonáció, szünet, stilisztikai redukció stb.). A csak mássalhangzókat jelölő vagy szóképirás még ennél is kevesebbet tartalmaz. A paralingvisztikai jellemzők általában semmilyen szövegben sem jelennek meg, bár természetesen regény, dráma stb. szövegében lehet rájuk utalni. Ennek ellensúlyozására az írásban paratextuális jellemzőket alkalmazunk, amelyek a térbeli közeghez kötöttek és beszédben nem alkalmazhatók. Ezen felül a közeg természete erősen befolyásolja a szöveg természetét és *fordítva*. Szélsőséges példaként említhetnénk a kőbe vésett feliratot, ami nehezen és drágán előállítható, nagyon tartós és mozgathatatlan; viszont egy légipostai levél olcsó és könnyen használható, könnyen szállítható, de könnyű és sérülékeny. Az elektronikus kommunikáció során a képernyő használatával nem is szükséges tartós produktum létrehozása. A fent említett közegek által jellemzően hordozott szövegek a következőképpen hasonlíthatók össze: egyik esetben gondosan megszerkesztett, tömör szövegről van szó, amely fontos információt őriz meg a következő generációk számára, és tiszteletet ébreszt a dicső hely és személy(ek) iránt, míg a másik, a gyorsan lefirkantott magánjellegű feljegyzés aktuális, de csupán a levelezőpartnerek ideig-óráig tartó érdeklődésére tarthat számot. Tehát a szövegtípusok és tevékenységek közötti osztályozási nehézséghez hasonlóan utközünk a szövegtípusok és közegek osztályozásánál is. Fizikai természetükből és megjelenésükből adódóan a könyvek, magazinok és újságok különböző közegek. Tartalmuk természeténél és szerkezeténél fogva különböző szövegtípusok. Vagyis a közeg és a szövegtípus szorosan összefügg egymással, és mindkettő az általa megvalósított funkció következménye.

4.6.2 A közegek közé tartozik:

- hang (élő hang);
- telefon, videofon, telekonferencia;
- kihangosítási rendszerek;
- rádió-közvetítések;
- televízió;

Nyelvhasználat és a nyelvhasználó/nyelvtanuló

- mozifilmek;
- számítógép (elektronikus posta, CD-ROM stb.);
- videokazetta, DVD;
- audiokazetta, audio-CD;
- nyomtatás;
- kézirat stb.

A Referenciakeret használói gondolkozzanak el, és ahol lehet, fogalmazzák meg, hogy

- *mely közegek használata szükséges/biztosított/megkövetelt a tanulóól*
a) receptív b) produktív c) interaktív módon d) és közvetítéskor.

113

4.6.3. A szövegtípusok közé az alábbiak tartoznak:

4.6.3.1. Szóbeli, pl.:

- közérdekű bejelentések és instrukciók;
- nyilvános beszédek, előadások, prezentációk, prédikációk;
- rituálék (szertartások, formális istentiszteletek);
- szórakozás (dráma, show-műsorok, felolvasások, dalok);
- sportközvetítések (futball, krikett, boks, lóverseny stb.);
- hírműsorok;
- nyilvános viták és eszmecsere;
- párbeszéd és társalgás;
- telefonbeszélgetés;
- munkahelyi elbeszélgetés stb.

4.6.3.2. Írásbeli, pl.:

- szépirodalmi és ismeretterjesztő könyvek, beleértve az irodalmi folyóiratokat;
- magazinok;
- újságok;
- használati útmutatók („csináld magad”, szakácskönyvek stb.);
- tankönyvek;
- képregények;
- brosrák, prospektusok;
- szórólapok;
- hirdetések;

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

- közúti táblák és feliratok;
- áruházi, bolti és piaci feliratok;
- árucsomagolás és -címke;
- jegyek stb.;
- formanyomtatványok és kérdőívek;
- szótárak (egynyelvű és kétnyelvű), szinonima szótárak;
- üzleti és szakmai levelek, faxok;
- magánlevelek;
- esszék és feladatok;
- emlékeztetők, beszámolók és fogalmazványok;
- feljegyzések és üzenetek;
- adatbázisok (hírek, irodalom, általános információ stb.).

114

A következő skálák, amelyek a „B” jelű függelékben bemutatott svájci projekt munka során kialakított skálákon alapulnak, például szolgálnak olyan tevékenységekre, amelyek írott vagy szóbeli szövegre válaszként adott írásbeli szöveg létrehozásával járnak. Csak ezeknek a tevékenységeknek a magas szintű művelése teszi lehetővé, hogy a tanuló megfeleljen az egyetemi tanulmányok vagy szakmai képzés által támasztott követelményeknek, de alacsonyabb szinteken is elképzelhető, hogy a nyelvtanuló meg tud birkózni egyszerű szövegekkel, és azokra írásban tud reagálni.

	JEGYZETELÉS (ELŐADÁSOK, SZEMINÁRIUMOK STB.)
C2	<i>A burkolt jelentéstartalmaknak és utalásoknak is tudatában van, és ezeket is le tudja jegyezni a beszélő által használt tényleges szavakkal egyetemben.</i>
C1	<i>Érdeklődési körébe tartozó témákról szóló előadásról jegyzeteket tud készíteni, melyekben olyan pontosan és az eredetihez olyan hasonlóan rögzíti az információt, hogy a jegyzetek mások számára is hasznosak lehetnek.</i>
B2	<i>Meg tud érteni számára ismerős témáról szóló, világosan felépített előadást, a fontosnak tűnő pontokat le tudja jegyzni, bár magukra a szavakra összpontosít, és ezért bizonyos információk elkerülnek a figyelmét.</i>
B1	<i>Érdeklődési köréhez kapcsolódó témában világos és jól szerkesztett beszédet elég pontosan tud lejegyezni ahhoz, hogy jegyzeteit saját maga használni tudja később.</i>
	<i>Egyszerű előadás fő pontjait le tudja jegyezni, amennyiben ismerős számára a téma, valamint a beszédet egyszerű és világos köznyelvi alakban fogalmazták meg.</i>
A2	<i>Nincs leírás</i>
A1	<i>Nincs leírás</i>

Nyelvhasználat és a nyelvhasználó/nyelvtanuló

SZÖVEGFELDOLGOZÁS	
C2	Össze tudja foglalni a különböző forrásokból származó információt úgy, hogy az érveket és az elmondottakat végül összefüggő egészként jeleníti meg.
C1	Össze tud foglalni hosszú, nehéz szövegeket.
B2	Össze tudja foglalni a tényszerű és irodalmi szövegek széles skáláját, megjegyzéseket tesz, és megvitatja az ellentétes nézeteket és a főbb gondolatokat. Össze tud foglalni kivonatokat olyan hírműsorokból, interjúkból vagy dokumentumfilmekből, amelyek véleményeket, érveket és eszmecserét tartalmaznak. Össze tudja foglalni egy film vagy színdarab cselekményét és az események sorozatát.
B1	Össze tud kapcsolni több forrásból származó rövid információt, és azokat valaki más számára össze tudja foglalni. Egyszerű módon át tud fogalmazni rövid írott szövegeket az eredeti szöveg megfogalmazásának és elrendezésének felhasználásával.
A2	Korlátozott kompetenciájának és gyakorlatának megfelelő rövid szövegből ki tud választani és le tud írni kulcsszavakat és fordulatokat vagy rövid mondatokat. Le tud másolni rövid, nyomtatott vagy jól olvasható kézírással írt szövegeket.
A1	Le tud másolni egyes szavakat és rövid, standard nyomtatott szövegeket.

A Referenciakeret használói gondolkozzanak el, és ahol lehet, fogalmazzák meg, hogy

- mely szövegtípusok használata szükséges/biztosított/megkövetelt a tanulótól a) receptív, b) produktív, c) interaktív módon, d) és közvetítéskor.

A 4.6.1. és 4.6.3. pontok a szövegtípusokra és az azokat hordozó közegekre korlátozódnak. A gyakran „műfajként” tárgyalt problémák a Referenciakeretben az 5.2.3. pont alatt szerepelnek a „pragmatikai kompetenciáknál”.

A Referenciakeret használói gondolkozzanak el, és ahol lehet, fogalmazzák meg, hogy

- *produktív, receptív és interaktív tevékenységek során beszéd, beszédértés, olvasás és írás közben a közegbeli és pszicholingvisztikai folyamatokban fellépő különbségeket figyelembe veszik-e, és ha igen, hogyan a) a tanulóknak adott szóbeli és írásbeli szövegek kiválasztásakor, adaptálásakor vagy megfogalmazásakor, b) és abban, hogy a tanulóknak hogyan kell kezelniük a szövegeket, c) valamint a tanulók által létrehozott szövegek értékelésénél;*
- *a tanulóknak és tanároknak tudatosítják-e, és ha igen, hogyan, hogy milyen jellemzői vannak a) az órai diskurzus b) a teszt/vizsga feladatok és válaszok c) az oktatási és a forrásművek szövegtípusainak;*
- *megtanítják-e a tanulókat arra - és ha igen, hogyan -, hogy az általuk létrehozott szövegeket jobban megfeleltessék: a) kommunikatív céljaiknak, b) a nyelvhasználat kontextusainak (tartományok, helyzetek, befogadók, korlátozások), c) az alkalmazott közegnek.*

4.6.4. Szövegek és tevékenységek

A nyelvi produkció folyamatának eredménye a szöveg, amit ha kimondtak vagy leírtak, egy bizonyos közeg által hordozott, létrehozójától független produktummá válik. Ezután a szöveg a nyelvi recepció folyamatának bemenete lesz. Az írott produktumok konkrét tárgyak, akár kőbe faragták, kézzel írták, gépelték, nyomtatták vagy elektronikusan hozták létre azokat. Lehetővé teszik a kommunikációt az alkotó és befogadó közötti teljes térbeli és/vagy időbeli elkülönülés ellenére, és az emberi társadalom erre nagymértékben támaszkodik. A szemtől szembeni szóbeli interakció során a közeg akusztikai: rendes körülmények között múlandó és megismételhetetlen hanghullámok. Kevés beszélő képes pontosan megismételni azt, amit a beszélgetés során éppen elmondott. Amint kommunikatív céljukat ellátták, kiesnek a memóriából, ha egyáltalán valaha is teljes valójában jelen voltak ott. Azonban a modern technológiának köszönhetően a hanghullámok rögzíthetőek, közvetíthetőek vagy egy másik közegben tárolhatók, majd később visszaalakíthatók hanghullámokká. Ez teszi lehetővé az alkotó és a befogadó idő- és térbeli különválását. Ezen felül a spontán diskurzus és beszélgetés felvétele átírható és szöveggéként kényelmesen elemezhető. Szükségképpen szoros kapcsolat van a nyelvi tevékenységek leírására javasolt kategóriák és a tevékenységek eredményeként létrejövő szövegek között. Valójában mindkettőre ugyanaz a szó használható: a „fordítás” jelentheti a fordítás folyamatát, vagy

a létrehozott szöveget. Hasonlóképpen a „társalgás”, „vita” vagy „interjú” is jelölheti a résztvevők kommunikatív interakcióját, de ugyanakkor az általuk váltott megnyilvánulások sorát is, amely egy megfelelő műfajú és bizonyos típusú szöveget eredményez.

A produkció, a recepció, az interakció és a közvetítés valamennyi tevékenysége időben zajlik. Nyilvánvaló, hogy a beszéd természeténél fogva valós időhöz kötött, akár a beszéd, akár a beszédértés, akár a közeg szempontjából nézzük. Egy szóbeli szövegben az „előtt” és „után” szavakat szó szerint kell érteni. Ez nem így van írott szövegben, ami rendszerint (az „összetekercselt” szövegek kivételével) statikus térbeli „termék”. Szövegalkotás során az írott szöveg szerkeszthető, részeket lehet beszúrni vagy kihagyni. Nem tudjuk megállapítani, hogy milyen sorrendben hozták létre a részeket, annak ellenére, hogy lineárisan, szimbólumsorként jelennek meg. Recepció során az olvasó szeme szabadon mozoghat a szövegben, esetleg szigorúan követi a sort, ahogy azt egy olvasni tanuló gyermek rendszerint teszi. Gyakorlott, felnőtt olvasók esetében sokkal valószínűbb, hogy végigfutnak a szövegen, és keresik a magas információtartalmú elemeket, hogy megállapítsák a mondanivaló általános szerkezetét, majd visszatérnek, és alaposabban elolvassák - ha szükséges többször is - azokat a szavakat, fordulatokat, mondatokat és bekezdéseket, amelyek szükségleteik és céljaik szempontjából különösen fontosak. Ennek a folyamatnak az irányításához a szerző vagy szerkesztő használhat paratextuális jellemzőket (lásd 4.4.5.3.), és a szöveg megtervezésével irányíthatja, hogy a célközönség milyen módon olvassa azt. Hasonlóképpen, egy szóbeli szöveget gondosan meg lehet tervezni előre úgy, hogy spontánnak tűnjön, és mégis biztosított legyen a lényeges mondanivaló hatékony közvetítése a beszédreceptiót korlátozó különböző feltételek között is. A folyamat és a termék egymástól elválaszthatatlan.

A szöveg minden nyelvi kommunikációs tevékenységben központi szerepet játszik, ez az alkotó és befogadó közötti külső, objektív kapcsolat, akár szemtől szemben, akár egymástól távol kommunikálnak. Az alábbi ábrák szematikusan bemutatják a Referenciakeret középpontjában álló nyelvhasználó/nyelvtanuló, valamint a kommunikációs partner(ek), a tevékenységek és a szövegek közötti kapcsolatot.

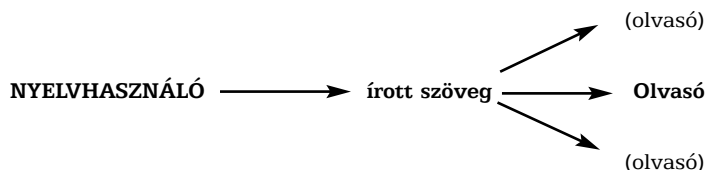
1. **Produkció.** A nyelvhasználó/nyelvtanuló szóbeli vagy írásos szöveget hoz létre, amit általában a távolból egy vagy több hallgató vagy olvasó fogad be, akiknek nem kell válaszolniuk.

1.1. Beszéd

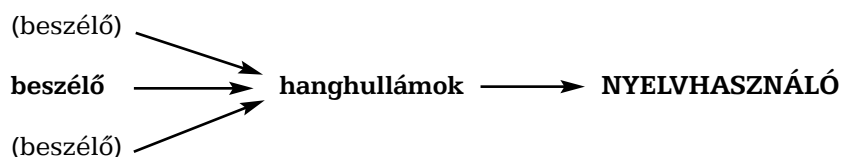
Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

1.2. Írás

2. Recepció. A nyelvhasználó/nyelvtanuló általában a távolból kap szöveget egy vagy több beszélőtől vagy írótól, és nem kell válaszolnia.

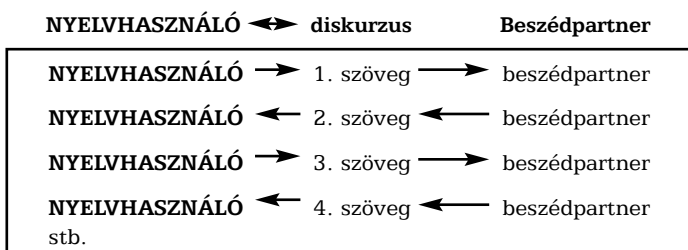
2.1. Beszédértés

2.2. Olvasás

3. Interakció. olyan helyzetet mutat, amelyben a nyelvhasználó/nyelvtanuló egy beszélgető-partnerrel szemtől szemben kommunikál. A párbeszéd szövege olyan megnyilvánulásokból áll, amelyeket a két fél felváltva hoz létre és fogad.

4. Közvetítés - két tevékenységet ábrázol.

4.1. Fordítás. A nyelvhasználó/nyelvtanuló egy távol lévő beszélő vagy író által létrehozott szöveget fogad valamilyen nyelven vagy kódban (NYx), és egy másik nyelven vagy kódban (NYy) párhuzamos szöveget hoz létre, amelyet egy távol lévő hallgató vagy olvasó fogad be.

Író (NYx) → szöveg (NYx) → NYELVHASZNÁLÓ → szöveg (NYy) → Olvasó (NYy)

Nyelvhasználat és a nyelvhasználó/nyelvtanuló

4.2. Tolmácsolás. A nyelvhasználó/nyelvtanuló szemtől szemben végbemenő interakció során közvetít két beszélgetőpartner között, akik nem ismerik ugyanazt a nyelvet vagy kódot. Ilyenkor a közvetítő az egyik nyelven (NYx) fogadja a szöveget, és annak megfelelő szöveget hoz létre a másik nyelven (NYy).

Beszédpartner (NYx) ➤ (diskurzus (NYx)) ➤ NYELVHASZNÁLÓ ➤ (diskurzus (NYy)) ➤ Beszédpartner (NYy)

Beszédpartner (NYx) ➤ Szöveg (NYx1) ➤ NYELVHASZNÁLÓ ➤ Szöveg (NYx1) ➤ Beszédpartner (NYy)

Beszédpartner (NYx) ➤ Szöveg (NYx2) ➤ NYELVHASZNÁLÓ ➤ Szöveg (NYx2) ➤ Beszédpartner (NYy)

Beszédpartner (NYx) ➤ Szöveg (NYx3) ➤ NYELVHASZNÁLÓ ➤ Szöveg (NYx3) ➤ Beszédpartner (NYy)

Beszédpartner (NYx) ➤ Szöveg (NYx4) ➤ NYELVHASZNÁLÓ ➤ Szöveg (NYx4) ➤ Beszédpartner (NYy)

stb.

A fent meghatározott interakciós és közvetítő tevékenységeken kívül sok olyan tevékenység létezik, amelyben a nyelvhasználónak/nyelvtanulónak szöveges stimulusra szöveges választ kell adnia. A szöveges stimulus lehet szóbeli kérdés, írott instrukció (pl. vizsgafeladat), diskurzív szöveg, autentikus vagy szerkesztett stb. vagy ezek valamilyen kombinációja. A megadandó szöveges válasz egyetlen szótól háromórás esszéig bármi lehet. Mind az input, mind az output szöveg lehet szóbeli vagy írásbeli, forrás- vagy célnyelvi. A két szöveg közötti kapcsolat lehet jelentésmegőrző vagy nem. Ennek megfelelően, még ha figyelmen kívül hagyjuk is azt a szerepet, ami az élő nyelvek tanítása/tanulása során előfordulhat, amikor a tanuló forrásnyelvi stimulus alapján forrásnyelvi szöveget hoz létre (ami a szociokulturális komponens esetében gyakran előfordulhat), körülbelül 24 tevékenységtypust különböztethetünk meg. Például a következő esetekben mind az input mind az output a célnyelven zajlik:

Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés

6. táblázat. *Szövegről szövegre irányuló tevékenységek*

Input szöveg		Output szöveg			
<i>Közeg</i>	<i>Nyelv</i>	<i>Közeg</i>	<i>Nyelv megőrző</i>	<i>Jelentés megőrző</i>	<i>Tevékenység típus (példák)</i>
szóbeli	célnyelv	szóbeli	célnyelv	igen	ismétlés
szóbeli	célnyelv	írásbeli	célnyelv	igen	diktálás
szóbeli	célnyelv	szóbeli	célnyelv	nem	szóbeli kérdés/válasz
szóbeli	célnyelv	írásbeli	célnyelv	nem	írott válasz szóbeli célnyelvi kérdésekre
írásbeli	célnyelv	szóbeli	célnyelv	igen	hangos olvasás
írásbeli	célnyelv	írásbeli	célnyelv	igen	másolás, átírás
írásbeli	célnyelv	szóbeli	célnyelv	nem	szóbeli válasz írott célnyelvi feladatra
írásbeli	célnyelv	írásbeli	célnyelv	nem	írott válasz írott célnyelvi feladatra

Bár ezek a szövegről szövegre irányuló tevékenységek jelen vannak a mindennapi nyelvhasználatban, különösen gyakoriak a nyelvtanulás, nyelvtanítás és tesztelés területén. A mechanikusabb, jelentést megőrző tevékenységek (ismétlés, diktálás, hangos olvasás, fonetikai átírás) természetellenességük, valamint nemkívánatos visszahatásuk miatt jelenleg a kommunikáció központú nyelvtanításban népszerűtlenek. Talán mégis érvelhetünk tesztelési eszközként való használatuk mellett abból a technikai okból kifolyólag, hogy a teljesítmény szorosan függ a nyelvi kompetenciák alkalmazásától, amelyek segítségével a szöveg információtartalma redukálható. Mindenesetre, a taxonómiai rendszerek kategóriái minden lehetséges kombinációjának nem csupán az az előnye, hogy lehetővé teszi a gyakorlat rendszerezését, hanem felfedi a hiányokat is, és új lehetőségeket tár fel.